

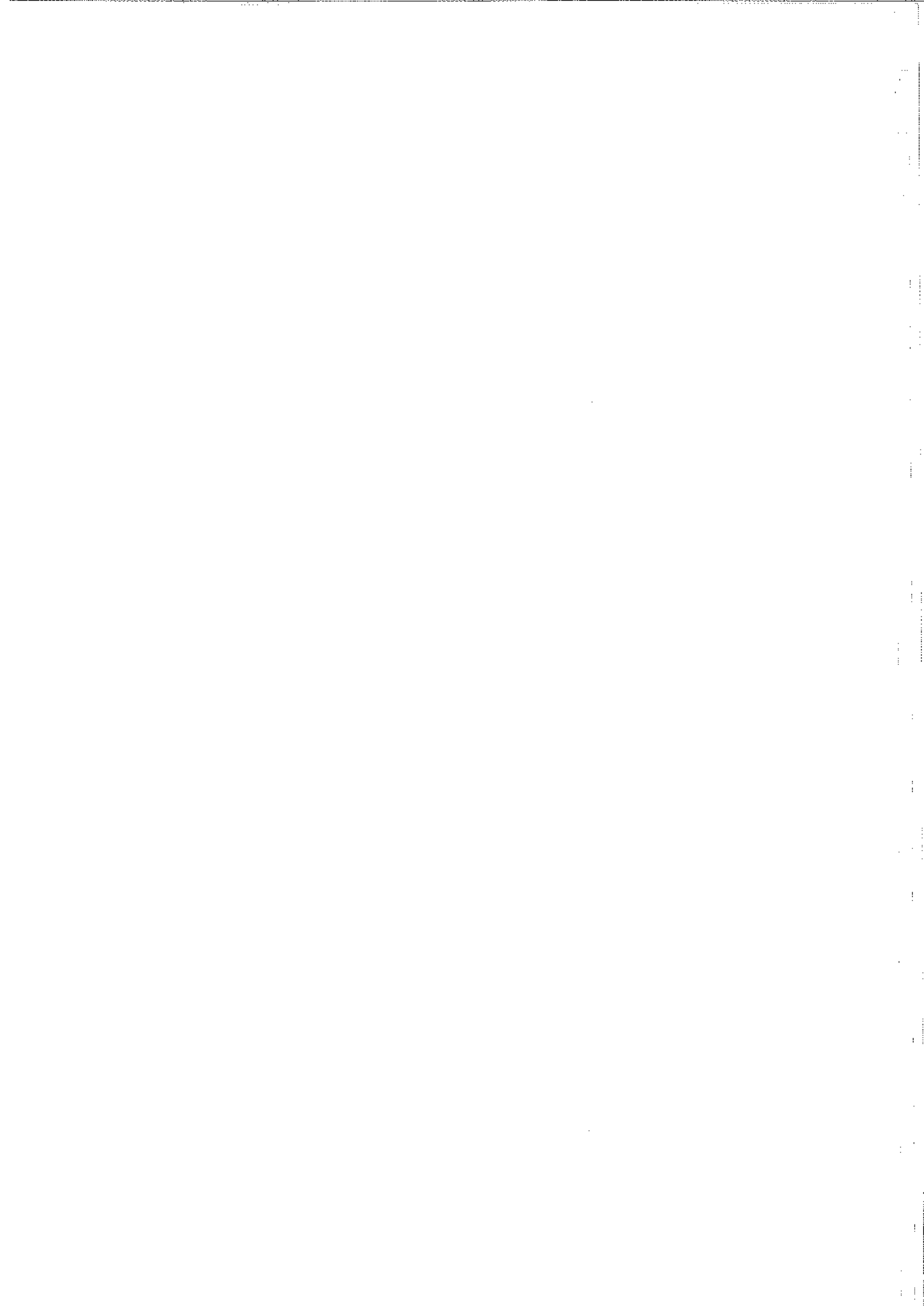
Vogels van de Monnikenberg

Resultaten van een broedvogelinventarisatie in 2003

Subgroep Avifauna
Dick A. Jonkers

© Copyright 2004. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken Hilversum.
Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke
toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Hilversum, 2004 **Uitgave: 141**

INVENTARISATIES

De inzet van vrijwilligers die bereid zijn voor dag een dauw er op uit trekken is voor het met succes uitvoeren van een broedvogelinventarisatie onmisbaar. Ook deze keer was een aantal personen bereid om mee te werken. Dat waren: Anco Driessen, Dick Jonkers, Engbert van Oort, Cees Steenman, Adrie Vermeule en Frank van de Weijer. Adrie Vermeule nam bovendien het uitwerken van het grootste deel van de veldkaarten en het omzetten naar territoriakaarten voor zijn rekening. Aan hen is grote dank verschuldigd.

ILLUSTRATIES

Fred. van Klaveren: omslag, 18 ,20.

Sjoerd Kuperus: 14.

Hans Schekkerman: 16.

SAMENVATTING

In 2003 is door leden van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken een integrale broedvogelinventarisatie van het landgoed de Monnikenberg bij Hilversum uitgevoerd. Daarbij is het voorkomen van 48 verschillende broedvogels vastgesteld. Dodaars, Zwarte Specht, Vuurgoudhaantje en Appelvink zijn daarvan schaarse broedvogels in het Gooi en acht andere soorten zijn vrij schaarse broedvogels. Eén ervan komt op de Rode lijst voor: de Groene Specht, waarvan één broedpaar is vastgesteld. Ondanks de kleine oppervlakte van het gebied huisden er drie soorten roofvogels: Havik, Buizerd en Boomvalk. Het rustige gebied behoort tot de meest avifaunistisch waardevolle landgoederen van het Gooi.

Er zijn vergevorderde plannen om in een deel van het gebied bebouwing te realiseren voor een gezondheidspark. De effecten daarvan zullen o.a. hun weerslag hebben op de soorten en aantallen broedvogels. Alleen het ruimtebeslag al zal tot verdwijning of afname leiden van één schaarse en drie vrij schaarse soorten broedvogels.

INHOUD

Blz.

SAMENVATTING		
1	INLEIDING	11
2	LIGGING EN OPPERVLAKTE	11
3	TERREINBESCHRIJVING	11
4	HUIDIG GEBRUIK	12
5	WERKWIJZE	12
6	RESULTATEN	13
	6.1 Soortenrijkdom en dichtheid	13
	6.2 Landschapskenmerken van de soorten	13
	6.3 Ecologische kenmerken	14
	6.4 Focus op soorten	15
7	INVENTARISATIE IN 1975	17
	7.1 Verdwijning en verschijning	17
8	VERGELIJKING MET ANDERE LANDGOEDEREN	19
9	NIET-BROEDVOGELS	19
10	WAARGENOMEN ZOOGDIEREN	21
11	VLINDERS	21
12	TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN	21
	12.1 Broedvogels in het plangebied voor het gezondheids- park	22
	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	24
	BIJLAGE 1. TERRITORIKAARTEN	
	BIJLAGE 2. BOMEN MET KRAAMKOLONIES VAN VLEER- MUIZEN	

1 INLEIDING

Het landgoed Monnikenberg aan de zuidooststrand van de bebouwing van Hilversum is een van de vele landgoederen die het Gooi telt. Het is vrij onbekend en gegevens over de flora en fauna zijn schaars. Dit gegeven en het feit dat er plannen leven om op een deel van het landgoed bebouwing te realiseren vormde voor de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken aanleiding om een broedvogelinventarisatie uit te voeren. Hierdoor komen recente gegevens over de soorten en aantallen broedvogels beschikbaar en kan de avifaunistische waarde bepaald worden. Tegelijkertijd kan ook worden aangegeven welke soorten in het plangebied broeden die zullen gaan verdwijnen bij het realiseren van de bebouwing en de daarbij behorende infrastructuur. Om tot een totale waardering van het landgoed te komen zullen pogingen worden ondernomen om de flora en ook de overige fauna in kaart te brengen.

2 LIGGING EN OPPERVLAKTE

Het gebied is te vinden op topografische kaart 1 : 25.000, atlasblok 32-21, coördinaten 142/469 en 143/469. Het landgoed ligt aan de oostzijde van de bebouwde kom van Hilversum tegen het terrein van het Diaconessenziekenhuis. De spoorlijn Hilversum - Amersfoort vormt de noordgrens en daarboven ligt het natuurgebied Anna's Hoeve, met oostelijk daarvan het landgoed Drakenburg. Het grootste deel van de Monnikenberg bevindt zich ten westen van de A27, die het gebied sinds de aanleg in de jaren zestig van de vorige eeuw in tweeën deelt. De oostelijk daarvan liggende enclaves grenzen aan de bossen van Staatsbosbeheer. De zuidgrens wordt gevormd door de drukke Soestdijkerstraatweg (N415). Het grootste deel van het landgoed wordt daarvan afgeschermd door de gebouwen en het bosgebied van het Astmacentrum Heideheuvel. Aan de andere zijde van de provinciale weg vindt het landgoed a.h.w. aansluiting bij de terreinen van de Hilversumse Golfbaan die doorlopen naar het G.H. Cronebos van Natuurmonumenten en de boswachterij De Zuid van het Goois Natuurreservaat. De Monnikenberg is een schakel in de ring van natuurgebieden aan de oostzijde van Hilversum. De totale oppervlakte bedraagt ongeveer 52 ha. Als gevolg van de tweedeling door de A27 bevindt zich 47 ha aan de westzijde van de rijksweg en liggen de overige vijf ha verdeeld in twee delen aan de andere zijde van de weg.

3 TERREINBESCHRIJVING

Het landgoed heeft zijn ontstaan te danken aan vroegere veenontginningen, waarvan de kenmerken nog steeds goed zichtbaar zijn. Tegen de westgrens met het Diaconessenziekenhuis ligt tussen de bossen een akker, het restant van de vroegere Oostereng. Tijdens het begin van de inventarisaties waren daar de resten van zonnebloementeel aanwezig. Tussen het klooster en de akker bevindt zich een grasland van enkele hectares, waarin een deels met planten dichtgegroeide plas ligt. In de noordoosthoek van dit grasland ligt tegen de bosrand een poel die speciaal bedoeld is voor amfibieën. Het open gebied fungeerde vroeger als zichtas vanaf het klooster naar de Vituskerk in Hilversum. Het kloostergebouw en bijgebouwen en een woning liggen centraal, met voor het klooster een gazon. Langs de geasfalteerde toegangsweg vanaf de Soestdijkerstraatweg staat ook nog een woning met

daarachter in het bos enkele houten huisjes. Ongeveer op gelijke hoogte onder het grasland bevindt zich een historisch waardevolle boerderij met opstallen. Deze is niet meer in bedrijf, maar leverde vroeger o.a. zuivel en vlees aan het klooster. In de driehoek oostelijk van de A27 tegen de spoorlijn is ook nog een woning met opstallen aanwezig met daaraan grenzend een kleine kwekerij met een kas en rondom fijnsparren van enkele meters hoog. Boven het klooster is een klein sterrenbos te vinden met daarin een bosvijvertje.

Behalve de toegangsweg lopen overal paden, paadjes en ook enkele lanen die omzoomd zijn door oude beuken, waarvan een deel al uit 1863 stamt. Het aantal hollen daarin, geschikt voor hollenbroedende soorten was gering.

Percelen van grove den, douglas, Japanse lariks, fijnspar, inlandse en Amerikaanse eik, al dan niet met ondergroei, wisselen elkaar af. Hier en daar zijn berken en ander loofhout aanwezig. In de ondergroei staat veel Amerikaanse vogelkers. Het geheel is een gemengd naald/loofbos, waarin het naaldhout overheerst. De leeftijden van de bomen in de respectieve percelen lopen sterk uiteen. Er zijn er veel die uit de periode 1863-1925 stammen, o.a. te zien aan een vak met meer dan 125 jaar waardevolle oude grove dennen met dikke schorsplaten in het westelijk deel. Een deel van de percelen is aan het begin van de jaren dertig van de vorige eeuw ingeplant, waarna een stilstand volgde tot na de Tweede Wereldoorlog. Er zijn toen vooral vlak daarna, maar ook nog in de jaren vijftig en zestig delen ook andere delen aangeplant. Het bomenbestand van het landgoed is dus middeloud tot zeer oud.

4 HUIDIG GEBRUIK

Aan beheer hoeft weinig te worden gedaan. Zo lang de paden en lanen maar niet overgroeid raken en er geen gevaar bestaat voor omvallende bomen of afbrekende takken kan het daar buiten groeiende bos zijn gang gaan. De akker wordt jaarlijks ingezaaid met gewassen die aantrekkelijk zijn voor dieren. De poel voor amfibieën is in 1997 hersteld in het kader van het aanleggen en beheren van een poelennetwerk rond Hilversum.

Op de toegangsweg is een zeer bescheiden verkeer met auto's, fietsers of te voet door bewoners, de in het klooster werkende personen, of in het terrein vertoevende mensen. Het gebied is betrekkelijk onbekend en daardoor kan er in recreatief opzicht gesproken worden van een rustig gebied. De recreanten die er komen maken veelal gebruik van de auto. Noordelijk van het klooster ligt een beschut speelterreintje dat gebruikt wordt door gezinnen met kleine kinderen, afkomstig uit de bebouwingskernen in de omgeving.

5 WERKWIJZE

De inventarisatie en de interpretatie van de gegevens zijn uitgevoerd volgens de richtlijnen die hiervoor door SOVON zijn opgesteld (van Dijk 1996). Door bij mogelijke inventarisaties in de toekomst ook volgens deze gestandaardiseerde werkwijze te inventariseren kunnen de nu verzamelde gegevens daarmee vergeleken worden. Voor vergelijkingen met op de Monnikenberg lijkende gebieden kunnen de resultaten worden geïnterpreteerd. In figuur 1 zijn de avondinventarisaties voor uilen niet vermeld. Die zijn wel verricht, maar dat gebeurde vrijwel dagelijks door een van de inventarisators die op het terrein van het aanliggende Astmacentrum Heideheuvel woont.

maand	vroege ochtend	overdag
februari	1	1
maart	4	0
april	3	1
mei	4	0
juni	2	0

Figuur 1. Aantallen inventarisaties per maand en dagdeel.

Om tot betrouwbare resultaten te komen is het niet alleen noodzakelijk een goede spreiding van de inventarisaties over de maanden te hebben en een half uur voor zonsopkomst te beginnen. Ook het aantal uren dat in het terrein wordt doorgebracht is van groot belang. Hiervoor wordt 6-25 uur per 10 ha aanbevolen. Voor de Monnikenberg bedraagt het aantal bestede uren 14 uur per 10 ha. Daarmee wordt ruimschoots aan de norm voldaan.

6 RESULTATEN

De weersomstandigheden waren tijdens de inventarisaties in het algemeen gunstig. Er was weinig wind, soms een regenbui en er werd goed gezongen. Een wat minder gunstige dag was 15 maart toen het door een temperatuur van -5° Celsius te koud was en er weinig zang plaatsvond. Op het uiteindelijke resultaat heeft deze dag verder geen invloed gehad. Er werd in het oostelijk deel veel hinder ondervonden van het over de A27 razende verkeer. Desondanks is het toch gelukt om zelfs de ijle zang van Goudhaantjes te filteren uit het verkeersgeluid. Door de recente aanleg van een geluidswand van enkele honderden meter lang aan beide zijden van de A27 is de situatie aanzienlijk verbeterd.

6.1 Soortenrijkdom en dichtheid

In totaal is het voorkomen van 48 verschillende soorten broedvogels, die samen 409 broedparen vormden, vastgesteld (Figuur 2). Dat is een dichtheid van bijna acht paren per hectare. Er is aangenomen dat elk territorium een broedpaar vertegenwoordigde. Er is op de roofvogels na nooit bewust naar nesten gezocht. Van de 48 soorten broedvogels waren er 25 die een of twee territoria bezetten. Elf soorten hadden 3-10 territoria. De overige soorten zaten daar iets tot zeer ruim boven met de Roodborst als koploper met 54 territoria.

6.2 Landschapskenmerken van de soorten

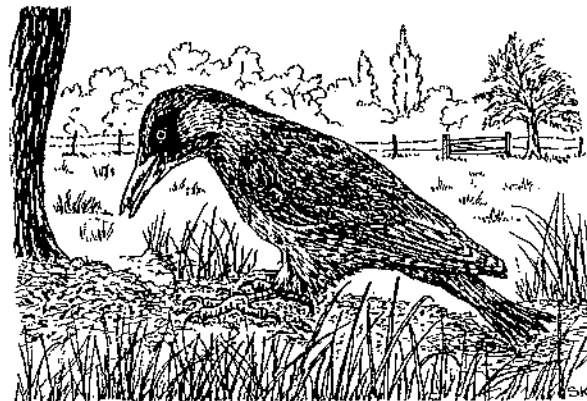
De overeenkomst tussen de soorten is dat het merendeel ervan (37) in gemengd bos voorkomt. Daarbij bevinden zich een aantal die tot de kenmerkende soorten van oud bos gerekend kunnen worden. Kleine Bonte Specht, Appelvink, Glanskop en Fluitier zijn daar voorbeelden van. Verder zijn er vijf soorten die typerend zijn voor moeras en open water, namelijk Grauwe Gans, Dodaars, Wilde Eend, Meerkoet en Waterhoen. De overige soorten broeden niet echt in onderscheidende landschapstypen.

6.3 Ecologische kenmerken

Om als broedgebied in aanmerking te komen moet voor elke soort aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Zo moet er niet alleen nestgelegenheid zijn, maar ook voor een aantal soorten met een niet zo groot foerageergebied in of in de omgeving van het terrein voldoende voedsel te vergaren zijn om een goede reproductie te waarborgen. De variatie in een terrein is mede bepalend voor het aantal soorten broedvogels. Hoe groter die is, hoe veelzijdiger de samenstelling van de broedvogelbevolking is door het scala aan plaatsen waar nestelmogelijkheden zijn.

Voor een deel van de broedvogelbevolking is het van belang dat die het hele jaar in het gebied kan doorbrengen omdat de soorten standvogel zijn. Dan moeten, behalve voldoende voedsel, ook nog voor die soorten slaappleaatsen aanwezig zijn. Van de 49 soorten zijn er 19 (39%) standvogel. Een ander deel trekt na het broedseizoen weg, maar kan daarbuiten afhankelijk van diverse omstandigheden geheel of in een bepaalde mate van het terrein gebruik blijven maken. Het gaat hier om 20 soorten (41%). De overige tien soorten verlaten het gebied om in zuidelijk van ons land liggende streken te overwinteren. Het zijn de pure insecteneters die dit gedrag vertonen. Zij zijn niet in staat om op ander voedsel over te schakelen.

Vier soorten (8%) zijn waterbroeder, wat wil zeggen, dat zij een drijvend nest gebruiken of aan de rand in de oevervegetatie nestelen. De waarde van de kleine plas in het grasland wordt hierdoor bevestigd. Soorten die hun nest op de grond hebben of daar vlak boven broeden zijn er, gemeten naar de oppervlakte maar weinig. Vijf grondbroeders (10%) komen in het gebied voor. De spaarzaam met kruiden begroeide bosgrond biedt maar weinig mogelijkheden. Dat geldt ook voor de struikbroeders, die nesten in hoge struiken of hoge vegetatie maken. Van deze groep kwamen eveneens vijf soorten (10%) voor. De boombroeders deden het aanzienlijk beter met 22 soorten (45%). De holenbroeders, soorten die in hopen, spleten of nestkasten broeden, waren met 13 soorten (27%) vertegenwoordigd.

Grauwe en Bonte Vliegenvangers zijn van de luchtfoerageerders (6%) de soorten die vanuit bomen en andere uitkijkposten uitvallen doen naar passerende insecten om aan voedsel te komen. De Boomvalk maakt gebruik van het luchtruim tot op kilometers afstand van de nestelplek. De vier soorten (8%) die op of aan de rand van het water broeden, gebruiken dit en de onmiddellijke omgeving ook als foerageerplaats. Negen soorten (19%) maken gebruik van de bodem om hun kostje bij elkaar te scharrelen en 27 soorten (55%) gebruiken hiervoor de vegetatie. Tenslotte zijn er nog 6 indifferente soorten (12%) die geen duidelijke voorkeur hebben.

6.4 Focus op soorten

Bijzonderheden van enkele soorten worden hierna vermeld.

Grauwe Gans Dit paar bracht vijf jongen groot.

Waterhoen Er wordt aangenomen het broeden van Waterhoen en Meerkoet nogal eens niet samengaat door de dominantie van laatstgenoemde soort. Kennelijk zaten ze elkaar hier niet in het vaarwater en was er voldoende ruimte voor beide soorten.

Meerkoet Op 22 juni zijn drie jongen bij het paar gezien.

Buizerd Een van de twee nesten bevond zich binnen de planlocatie voor de bebouwing in een hoge zeer oude grove den. Het tweede nest zat in een oude Japanse lariks in de hoek van de spoorlijn en de A27.

Havik Het havikenpaar had een oude grove den uitverkoren in een perceel aan de oostzijde van de toegangsweg.

Boomvalk Deze soort nestelde in een perceel op korte afstand van de geplande bouwlocatie. De Boomvalk is een soort waarvan het landelijk beeld over de stand onduidelijk is. Voor de periode 1998 -2000 wordt het aantal broedparen op 750-2000 geschat, wat een afname inhoudt vergeleken met eerdere landelijke inventarisaties (SOVON Vogelonderzoek 2002). Het is een soort die weliswaar niet in de Rode lijst is opgenomen, maar waarvan de opname indertijd wel is overwogen (Osieck 1986).

Groene Specht Van de op het landgoed vastgestelde soorten broedvogels is dit de enige die op de Rode lijst voorkomt. De Groene Specht is een duidelijke standvogel, grondfoerageerder en gespecialiseerd op mieren en hun poppen. Hiervoor is hij aangewezen op open (loof)bos of bosranden en grazige niet te hoge en dichte begroeiing (SOVON Vogelonderzoek 2002).

Kleine Bonte Specht Het enige paar van het landgoed hield zich in het gebied noordelijk van het grasland op. Deze soort is in het Gooi een vrij schaarse broedvogel.

Zwarte Specht In het Gooi is deze soort een schaarse broedvogel.

Roodborst Met 54 paren was de Roodborst de talrijkste broedvogel en streefde hiermee zelfs de Merel voorbij.

Fluiter Hoewel de Fluiter een voorkeur heeft voor oude beukenbossen, had het broedpaar van de Monnikenberg zich in een perceel met Amerikaanse eiken gevestigd. De soort is op de hoge zandgronden van het Gooi een schaarse broedvogel.

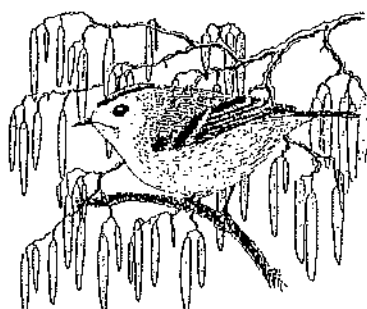
Glanskop Als kensoort van oude bossen kon het niet uitblijven dat de Glanskop op het landgoed zou nestelen. Met 5 paren was hij tussen de andere mezensoorten goed vertegenwoordigd.

Boomklever Ook deze kenmerkende soort liet zich niet onbetuigd en bereikte een hoge dichtheid met 3,3 paren/10 ha.

Appelvink De Appelvink is niet alleen een schaarse broedvogel in het Gooi, hij behoort ook tot de soorten die bij voorkeur in gebieden met oude bomen zoals landgoederen broedt.

Soort	Aantal broedparen	Aantal broedparen	Soort	Aantal broedparen	Aantal broedparen
	2003	1975		2003	1975
Dodaars	1	0	Roodborst	54	ca. 20
Wilde Eend	2	2	Zwartkop	2	4
Slobeend	0	1	Tuinfluit	1	2-4
Wintertaling	0	1	Fitis	1	min. 3
Bergeend	0	min. 1	Tjiftjaf	13	ca. 8
Grauwe Gans	1	0	Fluiter	1	0
Buizerd	2	0	Goudhaan	20	min. 8
Havik	1	0	Vuurgoudhaan	1	0
Torenvalk	0	2	Grauwe Vliegenvanger	1	0
Boomvalk	1	0	Bonte Vliegenvanger	4	1
Fazant	0	2-3	Koolmees	37	ca. 25
Waterhoen	1	0	Pimpelmees	18	ca. 17
Meerkoet	1	1	Zwarte Mees	7	5
Holenduif	4	1	Kuifmees	4	1
Houtduif	36	min. 40	Glanskop	6	0
Turkse Tortel	0	min. 3	Staartmees	3	1
Bosuil	0	1	Boomklever	17	4
Ransuil	0	1	Boomkruiper	13	1
Groene Specht*	1	4-6	Appelvink	1	0
Grote Bonte Specht	11	min. 5	Groenling	2	2-3
Kleine Bonte Specht	1	0	Goudvink	3	1
Zwarte Specht	1	1	Vink	28	3
Boerenzwaluw	0	8	Huisemus	0	niet geteld
Huiszwaluw	0	3	Ringmus	0	niet geteld
Boompieper	1	0	Spreeuw	3	ca. 14
Witte Kwikstaart	2	1	Zwarte Kraai	2	2
Winterkoning	28	ca. 23	Kauw	1	2
Heggenmus	5	ca. 13	Ekster	0	3-4
Grote Lijster	1	1	Gaai	4	ca. 10
Zanglijster	22	12	Totaal aantal soorten	2003: 48	1975: 48
Merel	38	ca. 30			
Gekraagde Roodstaart	1	1			

Figuur 2. Soorten en aantallen broedvogels op de Monnikenberg in 2003.

7 INVENTARISATIE IN 1975

Een eerdere integrale inventarisatie vond plaats in 1975 (Roekamp & Harder 1976). Er is toen geïnventariseerd volgens de methode Tinbergen, die enigszins verschilt met de huidige methode. Ook de inventarisatietijd ligt met iets meer dan 3 uur per 10 ha beneden de huidige geldende normen van 6-25 uur per 10 ha. Verder is niet in februari, maart en begin juni geïnventariseerd en zijn de interpretatiecriteria niet beschreven. Hierdoor is het niet mogelijk om de meeste aantallen van 1975 en 2003 met elkaar te vergelijken. Voor een deel gaat dit wel op omdat daarvan de nestvondsten beschreven staan.

7.1 Verdwijning en verschijning

Het aantal vastgestelde soorten in beide jaren was gelijk, maar de soorten verschilden. Verdwenen zijn: Slobeend, Wintertaling, Bergeend, Torenvalk, Fazant, Turkse Tortel, Bosuil, Ransuil, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Huismus en Ringmus. Nieuwe soorten zijn: Grauwe Gans, Waterhoen, Buizerd, Havik, Boomvalk, Kleine Bonte Specht, Boompieper, Fluiter, Vuurgoudhaantje, Grauwe Vliegenvanger en Appelvink. Een interpretatie van deze verschijnselen per soort leidt tot het volgende. Voor zover iets over gevonden nesten bekend is wordt dit bij de betreffende soort vermeld

Wilde Eend In beide jaren waren twee paren broedvogel; in 1975 is een van de twee paren met jongen signaleerd.

Slobeend In 1975 een paar met jongen gezien; in 2003 was geen broedpaar aanwezig. De stand van de Slobeend is de laatste decennia in het Gooi sterk teruggelopen.

Wintertaling Bij de eerste inventarisatie was nog een paar aanwezig. Deze soort was op de hoge zandgronden van het Gooi in de jaren tachtig al een schaarse broedvogel (Jonkers *et al.* 1987).

Bergeend Er is in 1975 een paar met jongen gezien. Van Bergeenden is bekend dat zij met hun jongen naar open water in de omgeving van hun broedgebied trekken. Over de huidige stand in het Gooi is niets bekend. Bergeenden worden in het broedseizoen vrijwel nergens meer op de hoge zandgronden van het Gooi signaleerd.

Grauwe Gans Landelijk is de stand van de Grauwe Gans zo toegenomen dat er plaatselijk van een plaag wordt gesproken. De soort is voortdurend op zoek naar nieuwe broedplaatsen en die op de Monnikenberg, ogenschijnlijk helemaal geen gebied voor ganzen, is er daar een van.

Waterhoen Bij de keuze van hun nestplaats zijn Waterhoentjes niet zo kieskeurig. Stromend of stilstaand zoet water met een weelderige oeverbegroeiing en grazige plaatsen in de directe omgeving zijn voldoende voor deze soort om zich te vestigen. Kennelijk waren deze omstandigheden in 1975 nog niet aanwezig.

Buizerd Na het dieptepunt in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw is de Buizerd sindsdien overal spectaculair toegenomen.

Havik idem.

Torenvalk Deze soort broedde vroeger in de speciaal voor hen bestemde nestkasten, die nu niet meer aanwezig zijn. Dit geldt ook voor het overgrote deel van de

nestkasten voor andere holenbroeders. Slechts hier en daar hangt een verwaarloosde kast.

Boomvalk In de bosgebieden rondom Hilversum komen hier en daar Boomvalken als broedvogel voor. In het verleden broedde de soort op het terrein van het Diaconessenziekenhuis. Mogelijk zijn de toegenomen activiteiten daar debet aan de vestiging in het rustige terrein van de Monnikenberg.

Fazant In het verleden is overal in Nederland de stand voor de jacht aangevuld door het uitzetten van Fazanten. Sinds uitzetten verboden is, heeft deze soort het zeer moeilijk en is op veel plaatsen verdwenen of in aantal teruggelopen.

Turkse Tortel De Turkse Tortel heeft een voorkeur voor menselijke nederzettingen en broedt zelden in aaneengesloten boscomplexen, zoals de Monnikenberg en omgeving. Het betreft hier dus incidentele broedgevallen die nog dateren uit de periode van de kolonisatie van het Gooi.

Holenduif Het enige paar dat zich in 1975 gevestigd had, maakte gebruik van een bosuilenkast.

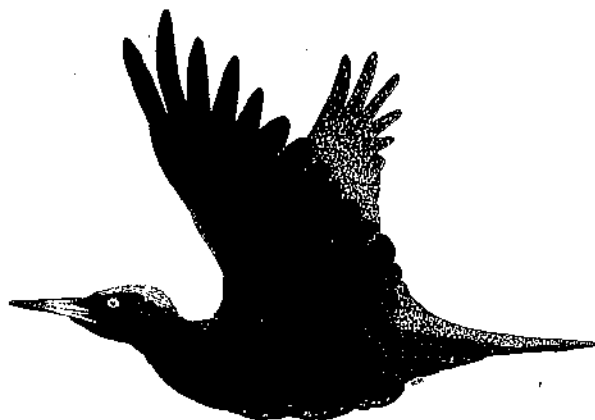
Bosuil idem. Tegenwoordig broedt deze soort in het terrein van het aangrenzende Astmacentrum Heideheuvel.

Ransuil Tijdens de inventarisatie van 2003 is er nooit enig teken geweest dat deze soort nog in het gebied broedt.

Groene Specht De vaststelling dat 6 paren in 1975 in het gebied broedden, met vier gevonden nesten, geeft aan dat de Monnikenberg vroeger een bolwerk voor deze soort was. Met een dichtheid van 1,1 paar/10 ha zat de Groene Specht aan de bovenkant van de dichtheid van 0,6-1,2 paar/10 ha die in de jaren zeventig van de vorige eeuw voor gemengde bossen in Midden-Europa is vastgesteld (Glutz von Blotzheim & Bauer 1980).

Kleine Bonte Specht De aanwezigheid soort is lastig vast te stellen. Het is niet onwaarschijnlijk dat hij door het kleine aantal inventarisatiebezoeken in 1975 gemist is.

Zwarte Specht Ook in 1975 broedde een paar in het gebied en het nest is toen gevonden. Helaas is de locatie niet vermeld, zodat niets te zeggen valt over de trouw aan de broedplek.

Boerenzwaluw Van de acht broedparen in 1975, waarvan de nesten zijn gevonden, is er niet een meer over. Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat de boerderij niet meer in bedrijf is en de ruimten waar gebroed is niet meer toegankelijk zijn.

Huiszwaluw Waarom de Huiszwaluw, waarvan in 1975 drie nesten gevonden zijn, verdween is niet duidelijk. De mogelijkheid om te nestelen is nog steeds aanwezig.

Boompieper Deze soort had zich in een open terreindeel aan de oostzijde van de A27 gevestigd. Het is niet bekend of deze biotoop al in 1975 aanwezig was.

Witte Kwikstaart In beide inventarisatiejaren was een paar aanwezig.

Gekraagde Roodstaart Het bovenstaande geldt ook voor deze soort.

Huismus Tijdens de inventarisatie van 2003 zijn nooit Huismussen waargenomen. Het verdwijnen past in de landelijke trend van achteruitgang.

Fluiter Het ontbreken van deze soort heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de laatste inventarisatiedatum in 1975 10 mei was. In die periode moet de Fluiter nog vanuit zijn overwinteringsgebied in ons land arriveren.

Ringmus Ook deze soort is in 2003 nooit gesignaleerd. Vanaf de jaren zeventig is in het hele land een forse afname vastgesteld (SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002). In het Gooi was de soort in de jaren zestig een talrijke broedvogel in nestkasten.

Kauw Van deze soort zijn in 2003 zelfs geen waarnemingen in het gebied gedaan. In 1975 is van een paar een nest gevonden.

8 VERGELIJKING MET ANDERE LANDGOEDEREN

In en aan de rand van het Gooi liggen diverse andere landgoederen. Ook daar zijn in de loop der jaren broedvogelinventarisaties uitgevoerd. Om een vergelijking te kunnen maken moeten daarin dan wel dezelfde biotopen in voorkomen en zo mogelijk eenzelfde oppervlakte aanwezig zijn.

Hoewel aanzienlijk groter lijkt het landgoed Einde Gooi (145 ha) dat aan de zuidwestzijde van Hilversum ligt qua biotoopsamenstelling veel op de Monnikenberg. Bij een inventarisatie in 1989 zijn daar 52 verschillende broedvogelsoorten gevonden (Jonkers 1989). Het eveneens grotere landgoed bij Kasteel Groeneveld (174 ha) is meer parkachtig, maar bestaat eveneens uit gemengd loof/naaldbos en grasland. Daar is in 1995 het voorkomen van 51 soorten vastgesteld (Klemann 1995). Van de eveneens vogelrijke 's-Gravelandse landgoederen vertoont Boekesteijn (49 ha) veel overeenkomst. Op dit landgoed zijn in 1995 43 verschillende soorten broedvogels aangetroffen (Kwint 1995). Met 48 verschillende soorten kan het landgoed Monnikenberg zich dus uitstekend meten met deze ornithologisch waardevolle gebieden die alle in handen zijn van natuurorganisaties.

9 NIET-BROEDVOGELS

In dit overzicht zijn alleen vogels opgenomen die op een of andere wijze gebruik maakten van het gebied. Overvliegende exemplaren zijn dus niet verwerkt. Ook zijn vogels vermeld die wel zang of andere activiteiten vertoonden, maar waarvan geen territorium kon worden vastgesteld.

Blauwe Reiger De plas in het grasland oefent aantrekkingskracht uit op deze soort. Geregeld waren er een of twee exemplaren aanwezig. Waarschijnlijk gaat het hier om Blauwe Reigers de afkomstig zijn van de broedkolonie bij Kasteel Groeneveld in

Baarn, die zich hemelsbreed op een afstand van 3 km van het gebied bevindt. Bij de poel voor amfibieën, die meer verscholen tegen de bosrand aan ligt zijn nooit reigers gezien.

Wintertaling In de plas was op 19 april een Wintertaling aanwezig.

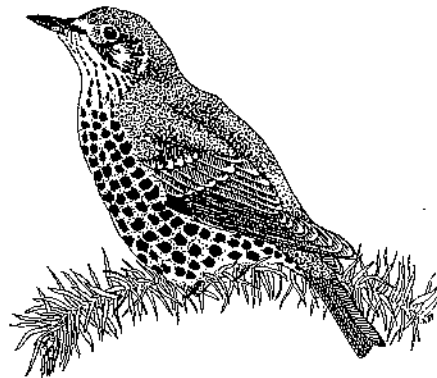
Nijlgans Zowel in maart als april zijn twee exemplaren bij de plas gezien.

Sperwer Aan de oostzijde van de A27 bevond zich een plukplaats van een Sperwer. In maart is een keer een jagent exemplaar gesignaleerd en in april was dit twee keer het geval. Deze soort moet in de nabije omgeving hebben gebroed

Houtduif Buiten het broedseizoen komen nogal wat Houtduiven in het gebied om er te rusten, slapen of te foerageren. Daarbij wordt dankbaar gebruik gemaakt van de akker die in het landgoed ligt. Op 21 februari waren daar 11 exemplaren aanwezig en op 12 maart 40 exemplaren.

Bosuil Door een op het aangrenzende Heideheuvel wonende inventarisator is geregeld gehoord dat de hier broedende Bosuil zich ook op het gebied van de Monnikenberg bevond.

Zanglijster Het grasland biedt goede foerageergelegenheid aan o.a. lijsterachtigen. Op 17 april waren daar 12 Zanglijsters aan het voedsel zoeken.

Kramsvogel Het bovenstaande geldt ook voor de Kramsvogel, waarvan zich op 21 februari 26 exemplaren op het grasland ophiielden.

Groenling De resten van de zonnebloemen op de akker trokken op 21 februari 12 exemplaren aan.

Sijs Op 21 februari en 12 maart bevonden zich enkele kleine groepen foeragerende Sijsen in het gebied.

Vink Op de akker foerageerde op 21 februari een groep van 30 exemplaren en op 12 maart een aantal van 200 exemplaren.

Keep In de eerste week van maart waren 14 exemplaren aan het voedsel zoeken op het gazon voor het klooster. Op de akker waren op 15 maart 3 exemplaren aanwezig.

Kruisbek In vak 1b aan de oostzijde van de A27 hielden zich op 21 maart drie voedselzoekende exemplaren op. Dit is in de broedtijd van deze soort, maar het bleef helaas bij deze waarneming, waardoor het criterium voor het vaststellen van een

broedgeval niet is gehaald. De waarneming van een overvliegend exemplaar op 23 maart elders in het gebied bracht hierin geen verandering.

Zwarte Kraai Behalve de broedvogels maken ook soortgenoten die niet broeden gebruik van het gebied en dit gebeurt vooral buiten het broedseizoen. Het gaat meestal om slechts enkele exemplaren. Het maximumaantal dat is gezien was 20 exemplaren op 12 maart.

10 WAARGENOMEN ZOOGDIEREN

Met uitzondering van grote zoogdieren en min of meer opvallende kleinere soorten die overdag leven, worden er van deze groep bij broedvogelinventarisaties maar weinig soorten waargenomen. Waarnemingen zijn toevalstreffers, ook al omdat er geen op zoogdieren gericht onderzoek is gedaan. Uitwerpselen, loopsporen, vraatresten of aanduidingen dat een zoogdieren een hol of, zoals een Eekhoorn een nest bewoont geven dan aan dat een soort ergens leeft. Door alle inventarisators zijn dit soort waarnemingen genoteerd. De resultaten staan zijn:

Ree In februari zijn twee Reeën gesignaleerd en in mei en juni is één exemplaar gezien.

Vos Bij de beukenlaan aan de noordzijde zijn op twee plaatsen uitwerpselen van deze soort aangetroffen. Verder is daar een exemplaar waargenomen. Ook is aan de oostzijde van de A27 een exemplaar gezien.

Muskusrat In april zwom een exemplaar in de plas.

Konijn Op diverse plaatsen zijn keutels gevonden en graafactiviteiten waargenomen. Op 22 juni zijn drie exemplaren gezien.

Eekhoorn Op 22 juni zijn op vier plaatsen Eekhoorns gezien.

Mol Hier en daar zijn molshopen gevonden.

Vleermuis spec. Op twee plaatsen zijn bomen aangetroffen waarin vleermuizen huisden. De locaties staan aangegeven op bijlage 2.

11 VLINDERS Aan deze diergroep is geen aparte aandacht geschonken i.v.m. de vroege tijdstippen van inventariseren. Een bijzondere waarneming was die van een Koningspage op 5 juni bij het grasland.

12 TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN

In het Streekplan Noord-Holland Zuid (Provincie Noord-Holland 2003) is van het landgoed 6,5 ha binnen de rode contour opgenomen. Hiermee wordt nieuwe uitbreidingsruimte gegeven voor verstedelijking, in dit geval voor een bedrijventerrein. Bij de aankoop in 1999 door de Stichting Gooisch Natuurreservaat van de zusters Augustinessen van de Stad Gods was al met die mogelijkheid rekening gehouden. Er zijn toen niet alleen voorwaarden gesteld m.b.t. de terreingrenzen voor de woonlocaties en de boerderij, maar ook voor de mogelijkheid van bebouwing van een deel van het terrein. In het betreffende deel ging het aanvankelijk om een kantorenlocatie. Dit idee is nu verlaten en er wordt nu gedacht aan een gezondheidspark van de aanliggende zorginstellingen het Diaconessenziekenhuis, Astmacentrum Heideheuvel en de Mytilschool en Revalidatiecentrum de Trappenberg uit Huizen. Om dit plan te kunnen realiseren zouden er dan ook kantoren, woningen en ' vrijetijdsvoorzieningen' moeten komen (Gooi en Eemlander 29-10-2003, 31-01-2004). Daarmee is een verdere verkleining van

het gebied waarschijnlijk nog niet geëindigd. Bij de realisatie van de HOV-lijn Almere-Utrecht in welke vorm dan ook zullen mogelijk aan de oostzijde van het terrein over de A27 opnieuw offers moeten worden gebracht.

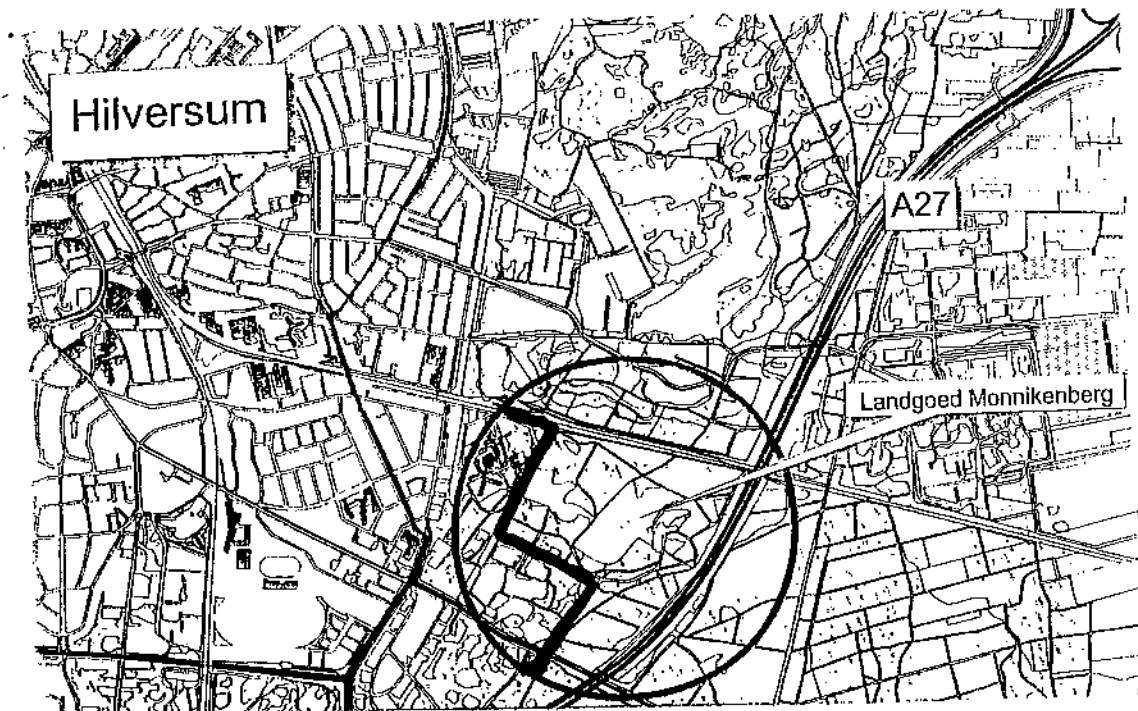
12.1 Broedvogels in het plangebied voor het gezondheidspark

Door de aanleg van het gezondheidspark in het westelijk deel van het landgoed zal voor de bebouwing en de aanleg van de toegangsweg een achtste deel (12,5 %) van het leefgebied van de avifauna verdwijnen. In werkelijkheid zal de invloedssfeer zich nog verder uitstrekken door o.a. de voortdurende aanwezigheid van mensen, geluid, verlichting en verkeer. De effecten hiervan zullen tot verschillende afstanden van de bebouwing en de weg merkbaar zijn door verdwijning of afname van soorten. Het ruimtebeslag alleen al heeft betrekking op 20 soorten. Dat is bijna de helft van het totale aantal soorten dat op de Monnikenberg als broedvogel voorkomt (Figuur 3). Hieronder bevinden zich één schaarse en drie vrij schaarse soorten broedvogels.

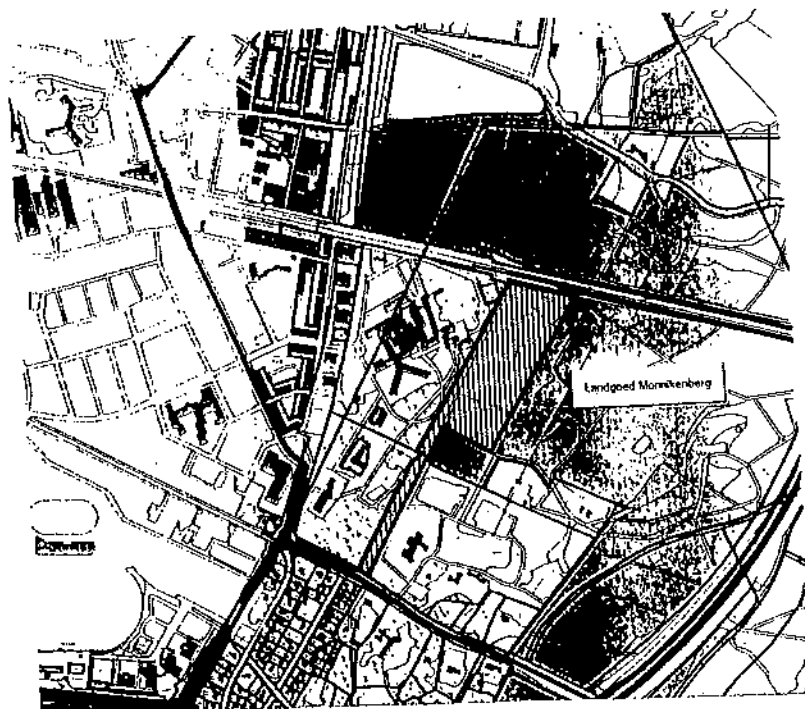
Soort	Aantal verdwijnende paren	Percentage van het totale aantal broedparen	Status van de soort in het Gooi
Houtduif	2	6	Talrijk
Holenduif	2	33	Vrij talrijk
Grote Bonte Specht	2	18	Vrij talrijk
Groene Specht*	1	100	Vrij schaars
Zwarte Specht	1	100	Schaars
Winterkoning	3	11	Talrijk
Roodborst	6	19	Talrijk
Merel	7	21	Zeer talrijk
Zwartkop	2	10	Vrij talrijk
Tjiftjaf	1	8	Talrijk
Goudhaantje	2	11	Vrij talrijk
Glanskop	1	17	Vrij schaars
Staartmees	1	33	Vrij talrijk
Bonte Vliegenvanger	1	25	Vrij schaars
Zwarte Mees	1	14	Vrij talrijk
Pimpelmees	5	28	Talrijk
Koolmees	1	3	Talrijk
Boomklever	4	24	Vrij talrijk
Boomkruiper	2	15	Vrij talrijk
Gaai	1	25	Vrij talrijk

* Rode lijst soort!

Figuur 3. Verdwijning van broedparen door de aanleg van het gezondheidspark.

Figuur 4. Landgoed Monnikenberg (omcirkeld) en de rode bebouwingscontour (vet) voor de wijziging van het streekplan.

Figuur 5. Landgoed Monnikenberg met ontsluitingsweg en bebouwingslocatie (gearceerd)

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

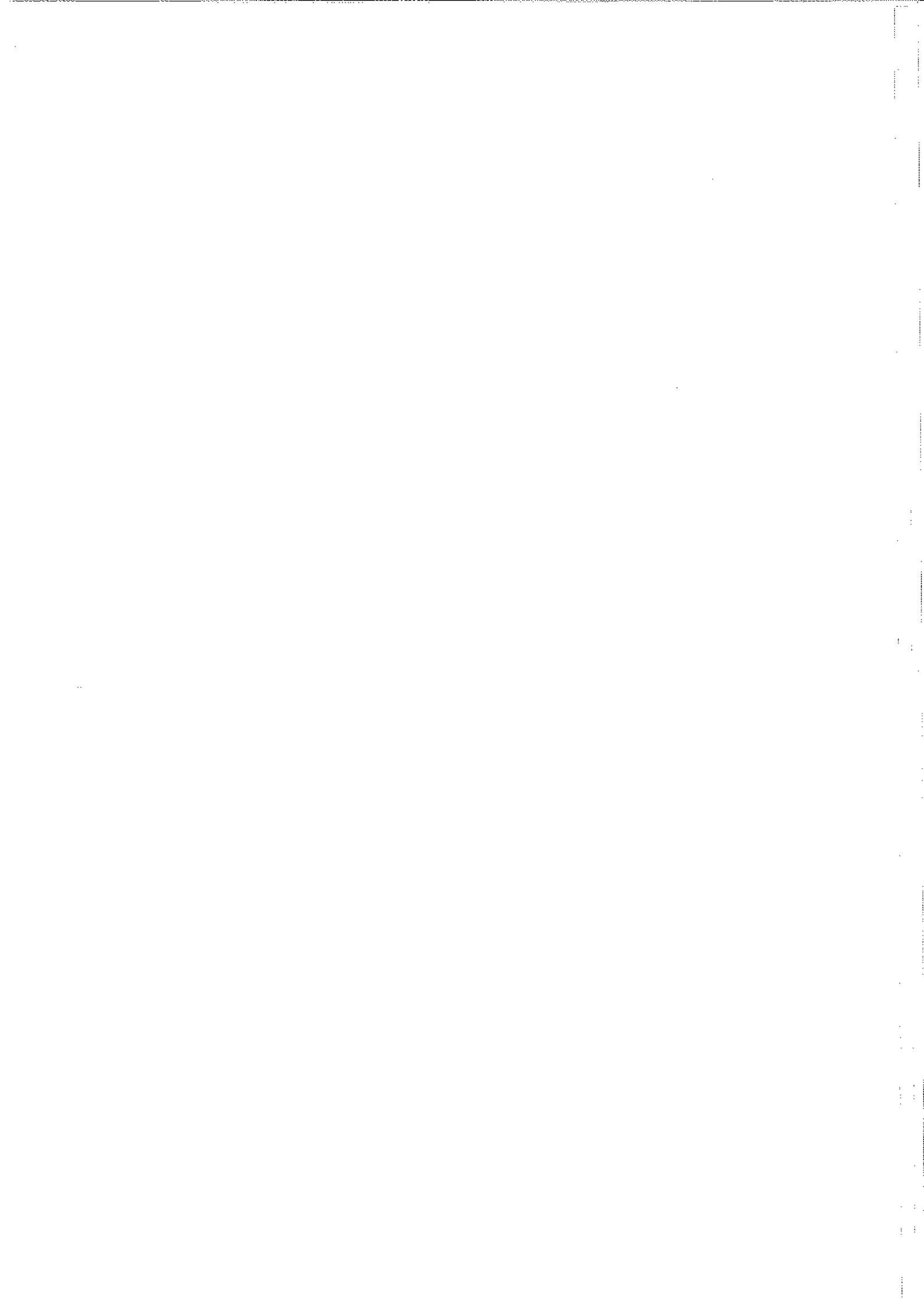
- Provincie Noord-Holland 2003. Streekplan Noord-Holland Zuid, Haarlem
- van Dijk, A.J. 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken. Handleiding Broedvogelmonitoringproject. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Glutz von Blotzheim, U.N. & K.M. Bauer 1980. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 9. Columbiformes-Piciformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden: 953.
- Jonkers, D.A. 1989. Broedvogels van Einde Gooi in 1998. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 67.
- Klemann M.C.M. 1995. Broedvogels van Park Groeneveld en Boswachterij Lage Vuursche in 1995. SOVON-inventarisatierapport 95/07. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Kwint, N.D. 1995. Broedvogels van de 's-Gravelandse Buitenplaatsen in 1995. SOVON-inventarisatierapport 95/12. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Osieck, E. 1986. Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Ruitenbeek, W., C.J.G. Scharringa & P.J. Zomerdijk (redactie) 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland, Assendelft
- Roekamp, P. & H. Harder 1976. Broedvogelinventarisatie "De Monnikenberg" in 1975. De Korhaan 10(2): 8-9.
- Sierdsema, H. 1995. Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. Driebergen/ Beek-Ubbergen.
- SOVON Vogelonderzoek 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. - Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland, Leiden.

BIJLAGE 1.

Territoriakaarten

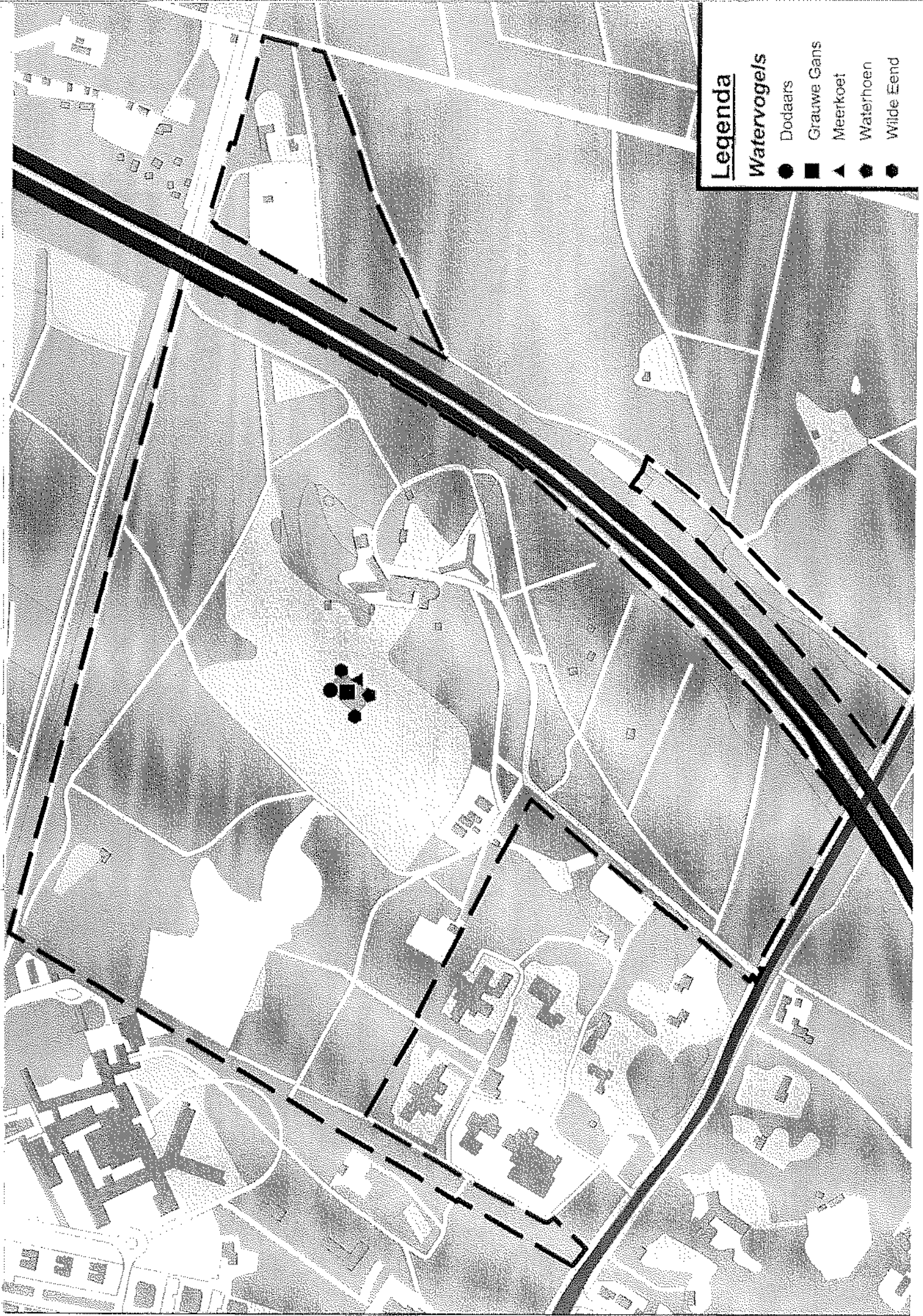
De verspreiding van de soorten wordt weergegeven door middel van symbolen, waarbij elk symbool globaal het centrum van het territorium aanduidt. Er wordt aangenomen dat de soort op die plaats heeft genesteld.

Legenda

Watervogels

- Dodaars
- Grauwe Gans
- ▲ Meerkoet
- Waterhoen
- Wilde Eend

Legenda

roofvogels

● boomvalk

■ buizerd

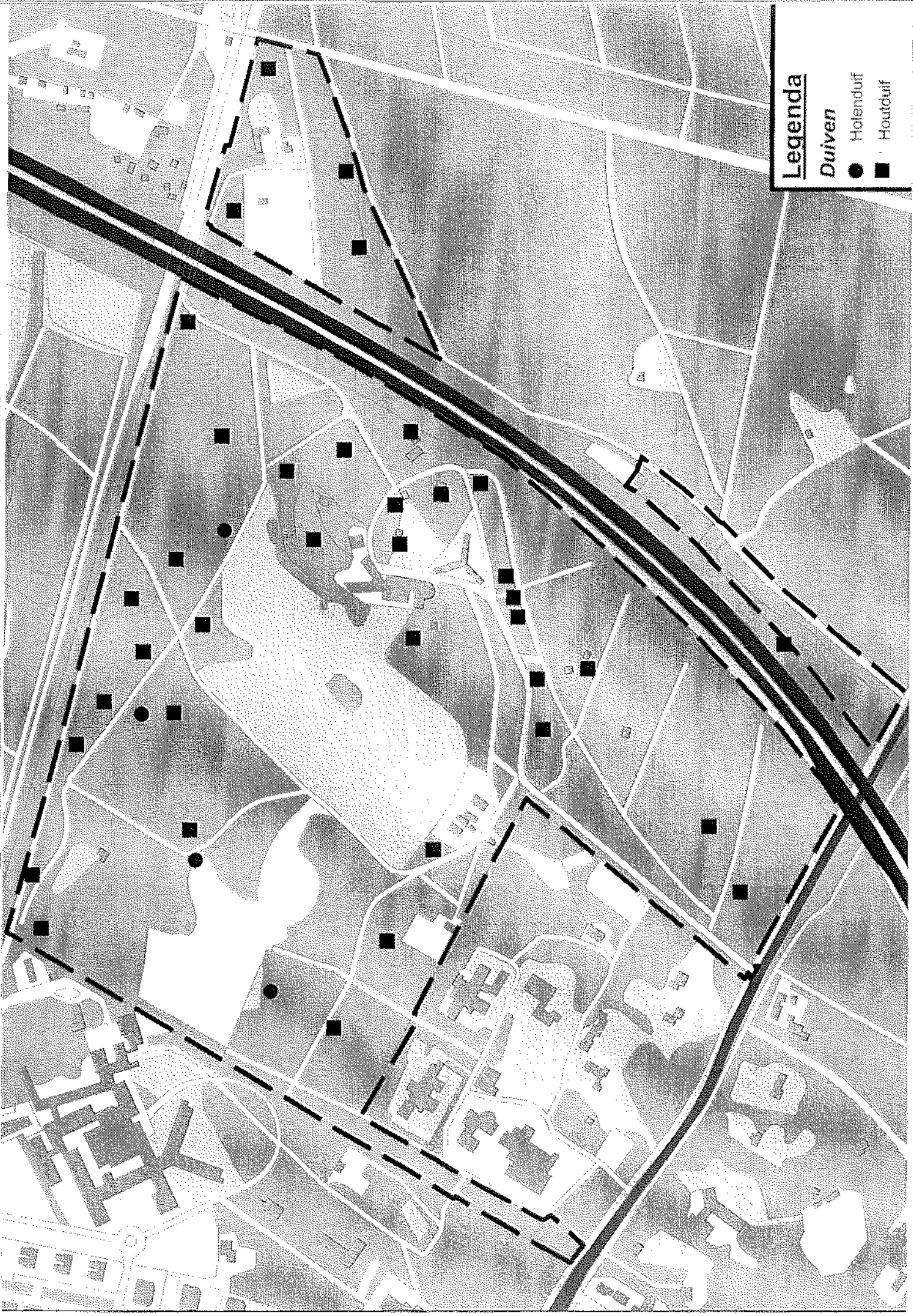
▲ havik

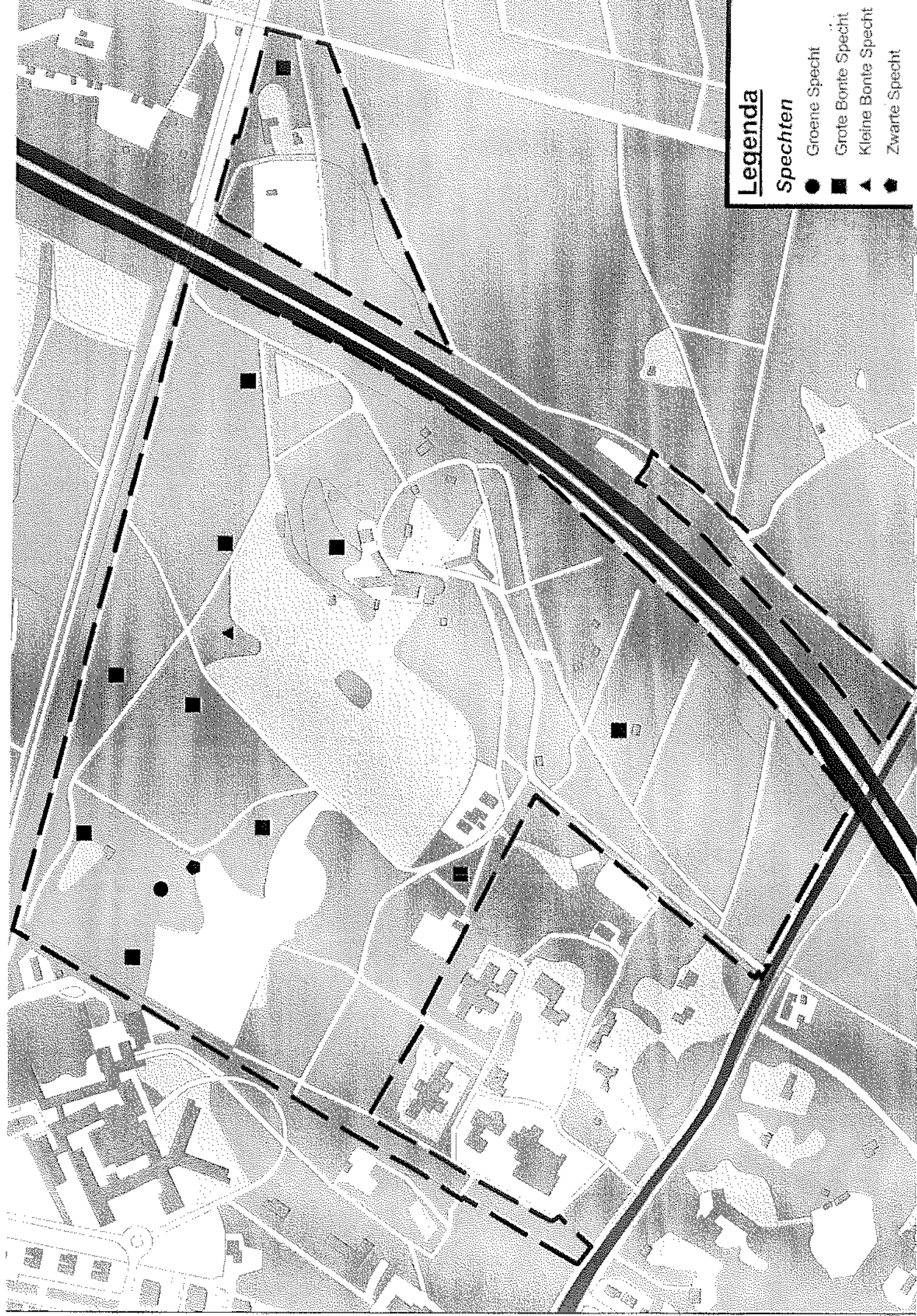
Legenda

Duiven

● Holenduif

■ Houtduif

Legenda

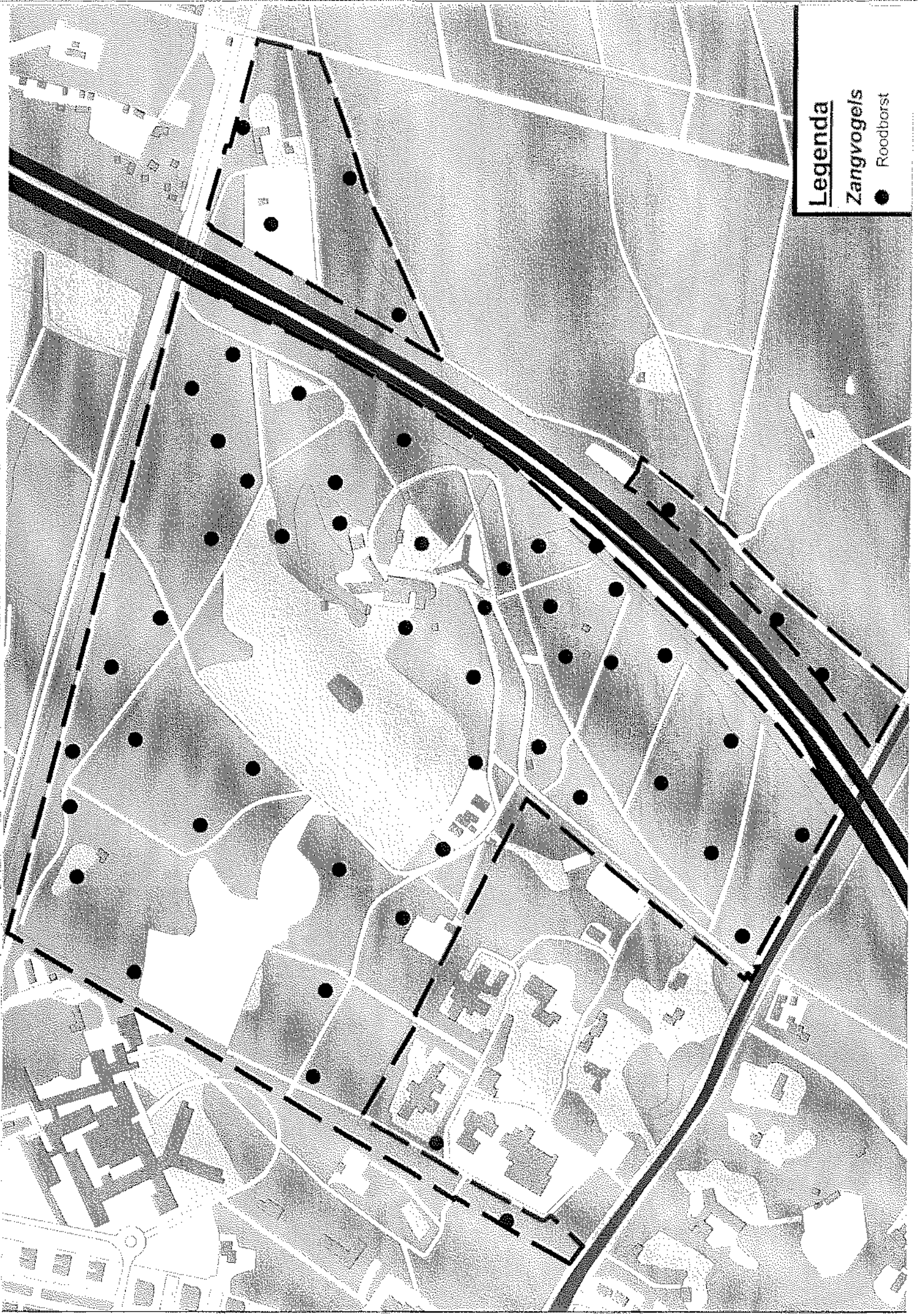
Spechten

- Groene Specht
- Grote Bonte Specht
- ▲ Kleine Bonte Specht
- ◆ Zwarte Specht

Legenda

Zangvogels

● Roodborst

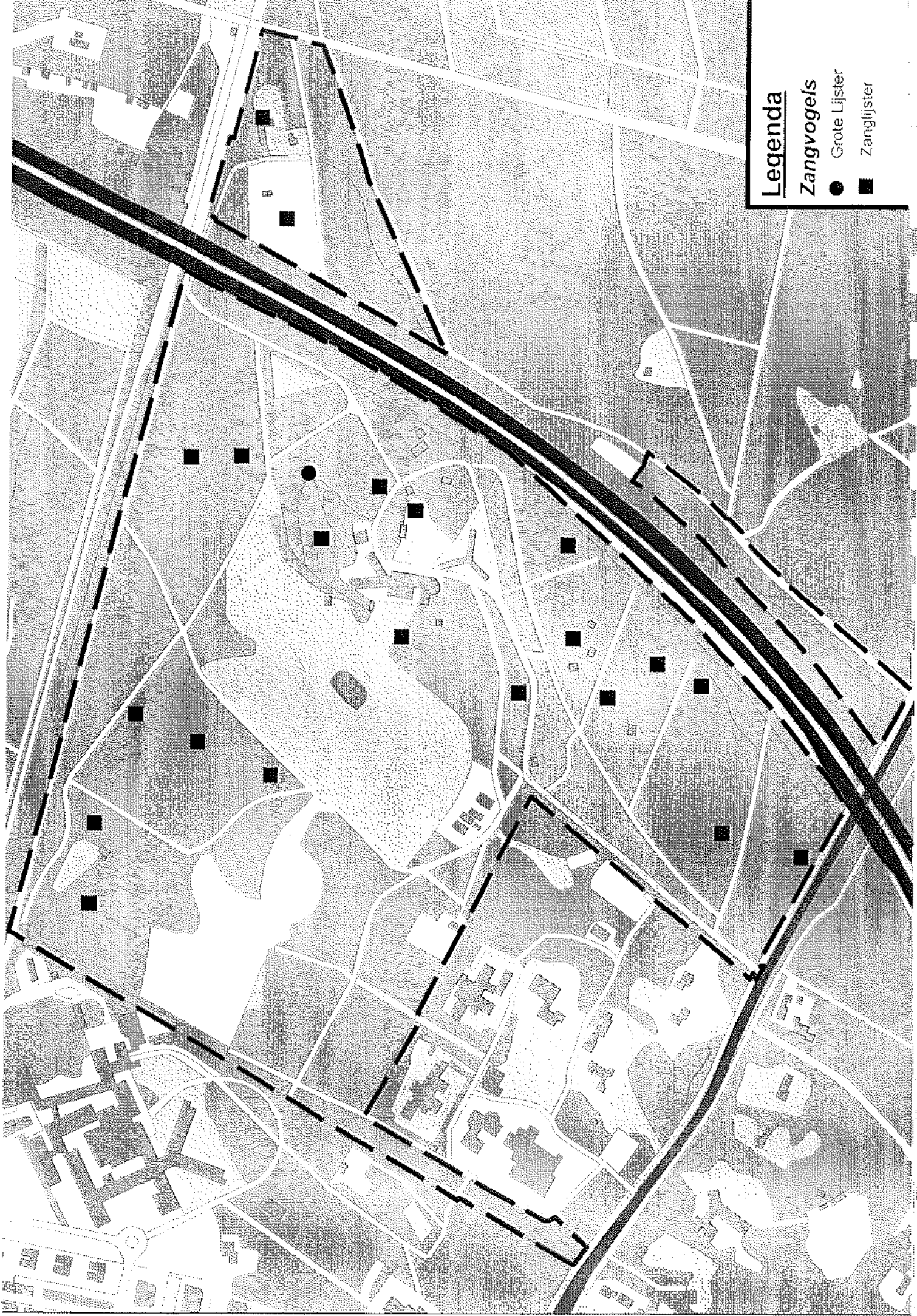

Legenda

Zangvogels

● Grote Lijster

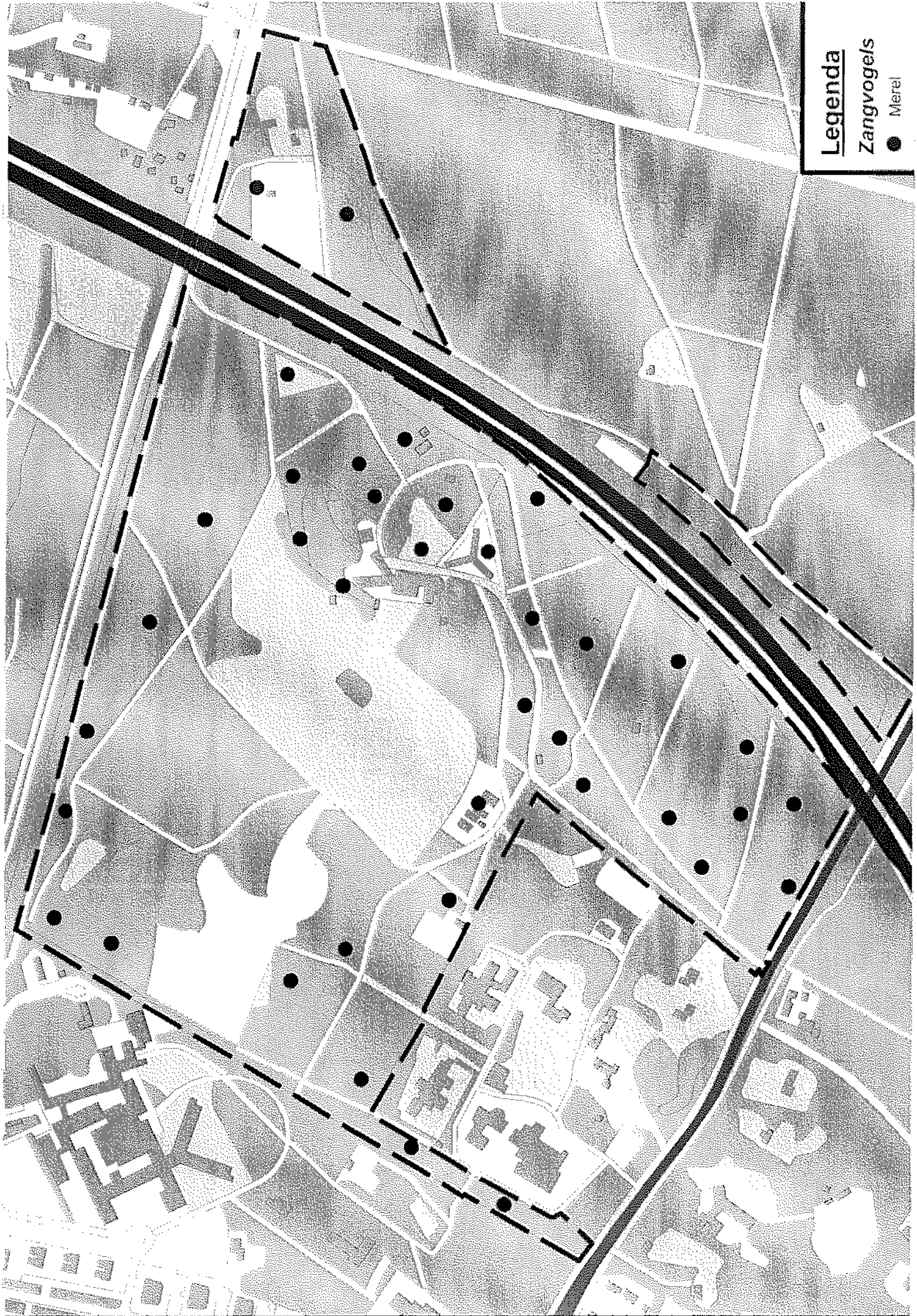
■ Zanglijster

Legenda

Zangvogels

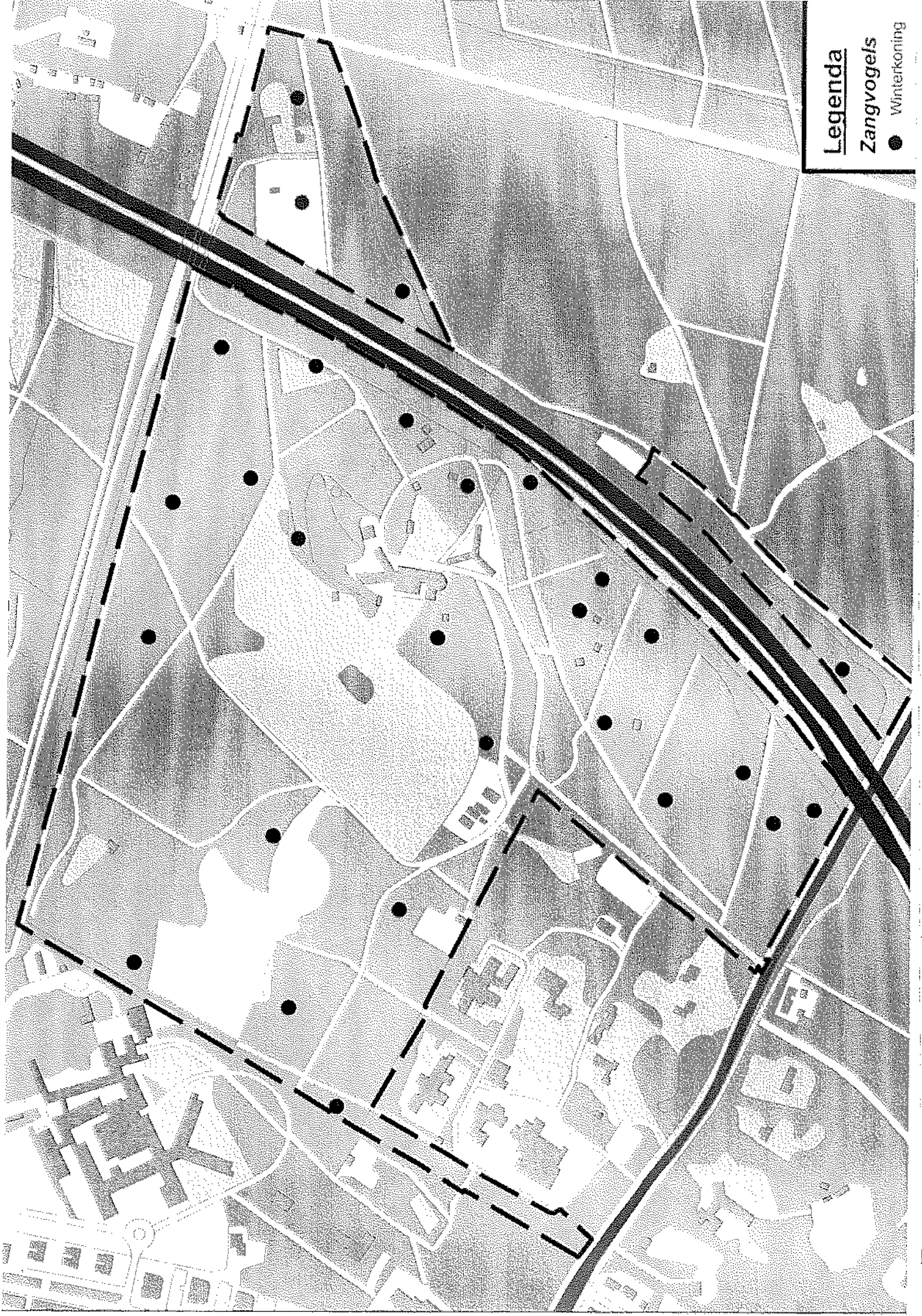
● Merel

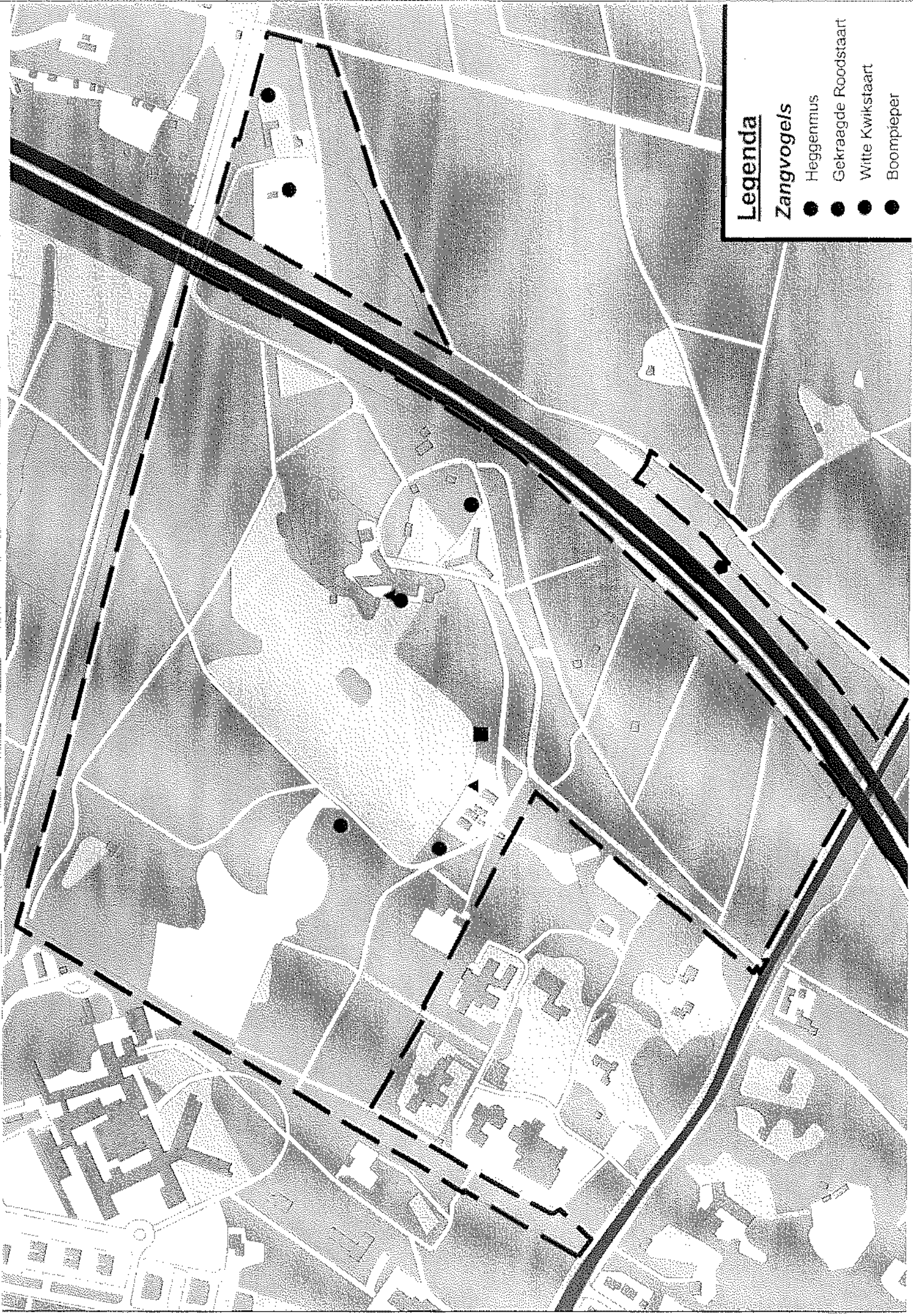

Legenda

Zangvogels

● Winterkoning

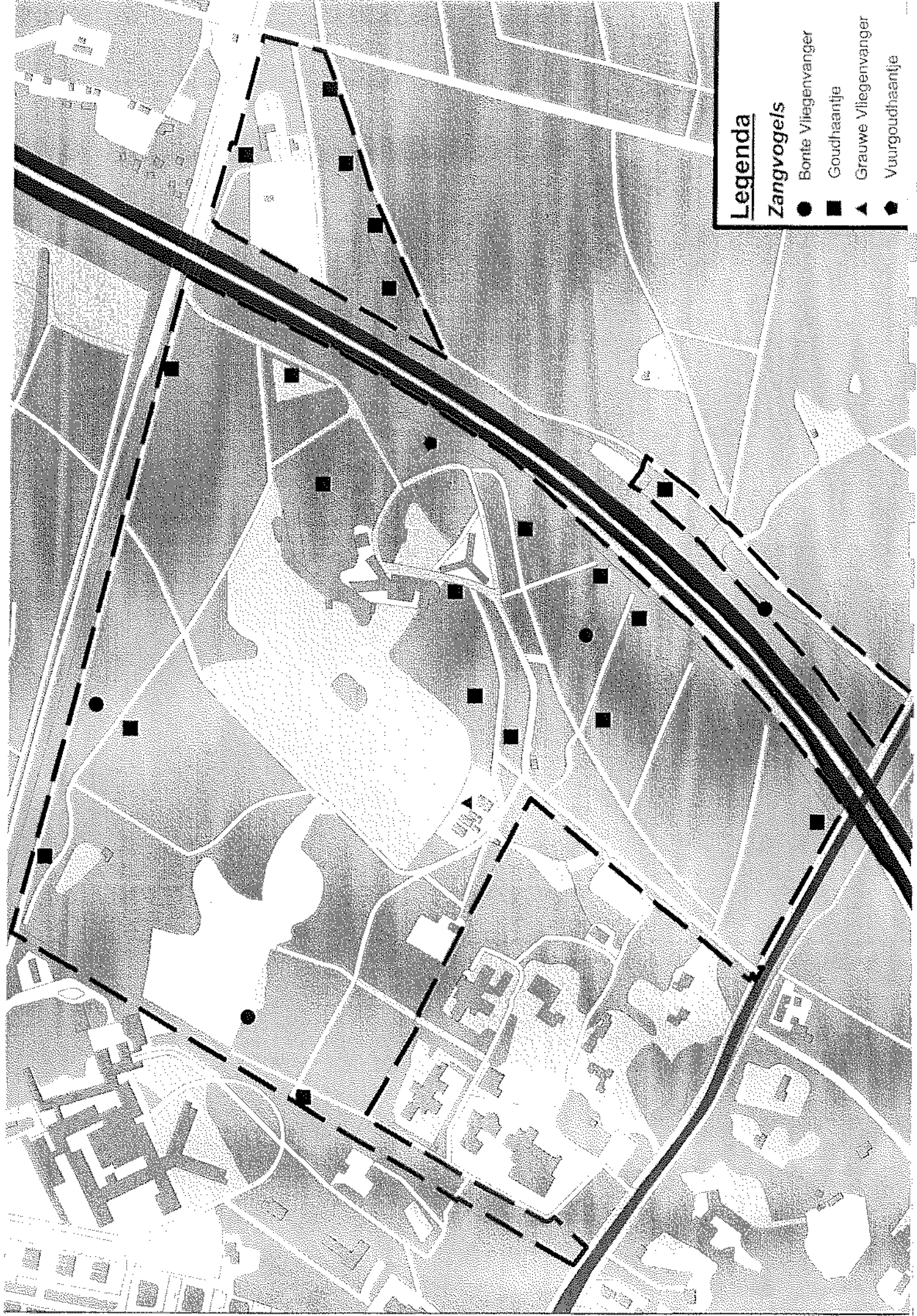

Legenda

Zangvogels

- Heggenmus
- Gekraagde Roodstaart
- Witte Kwikstaart
- Boompieper

Legenda

Zangvogels

- Bonte Vliegenvanger
- Goudhaantje
- ▲ Grauwe Vliegenvanger
- ◆ Vuurgoudhaantje

Legenda

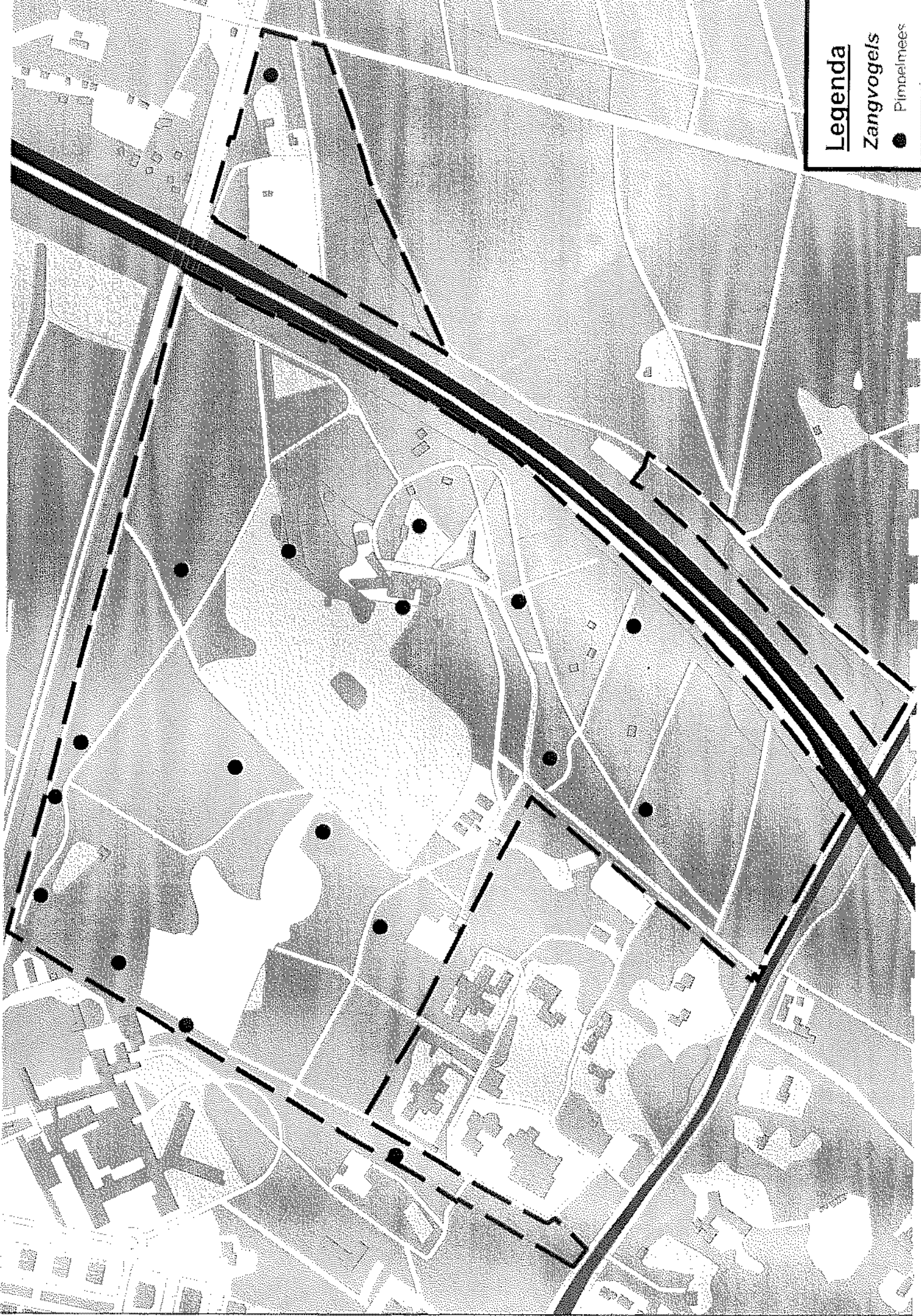
Zangvogels

- Fittis
- Fluiter
- ▲ Tjiftjaf
- ⬠ Tuinfluiter
- ⬡ Zwartkop

Legenda

Zangvogels

● Pimelmees

Legenda

Zangvogels

● Koolmees

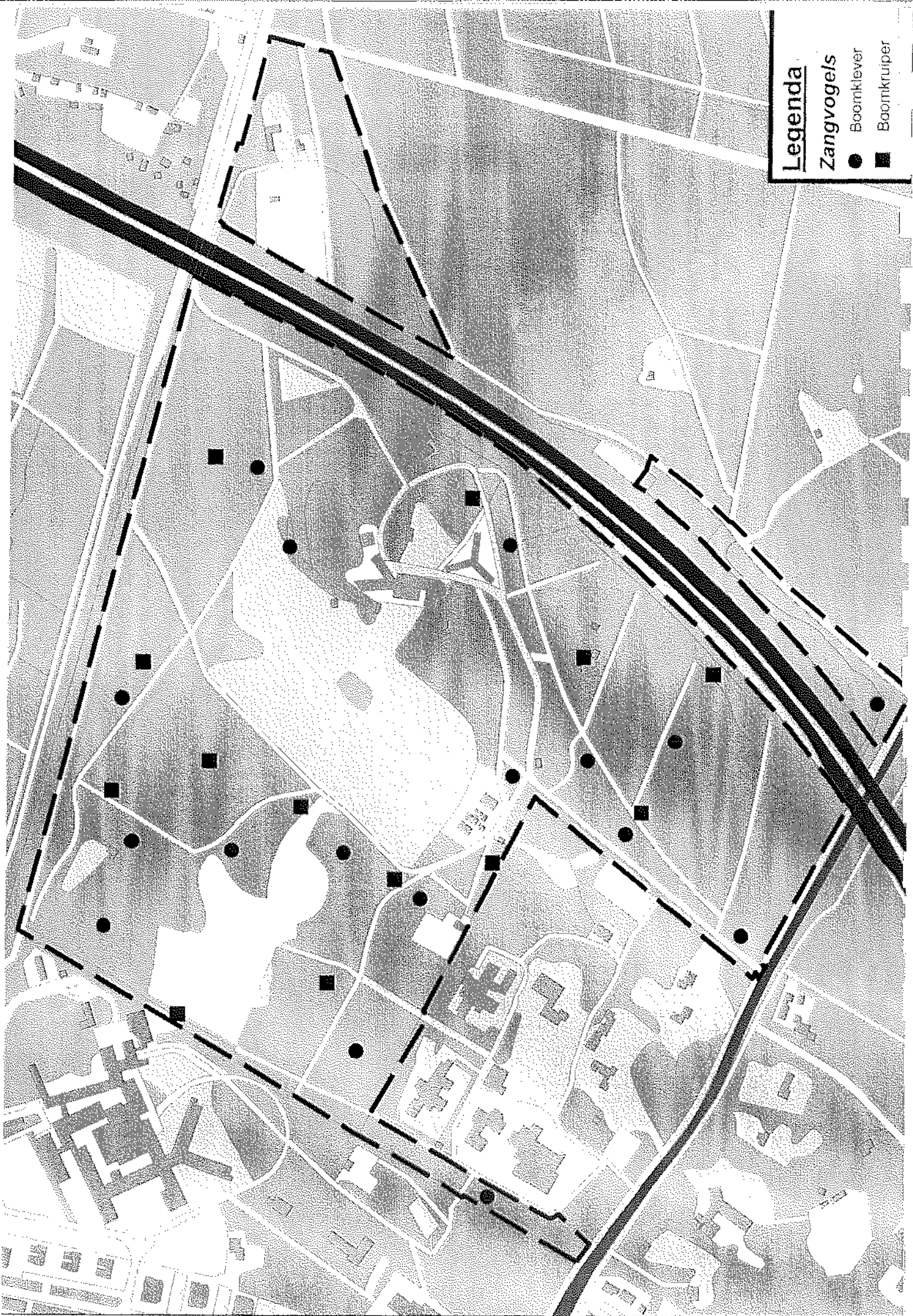

Legenda

Zangvogels

● Boomklover

■ Boomkruiper

Legenda

Zangvogels

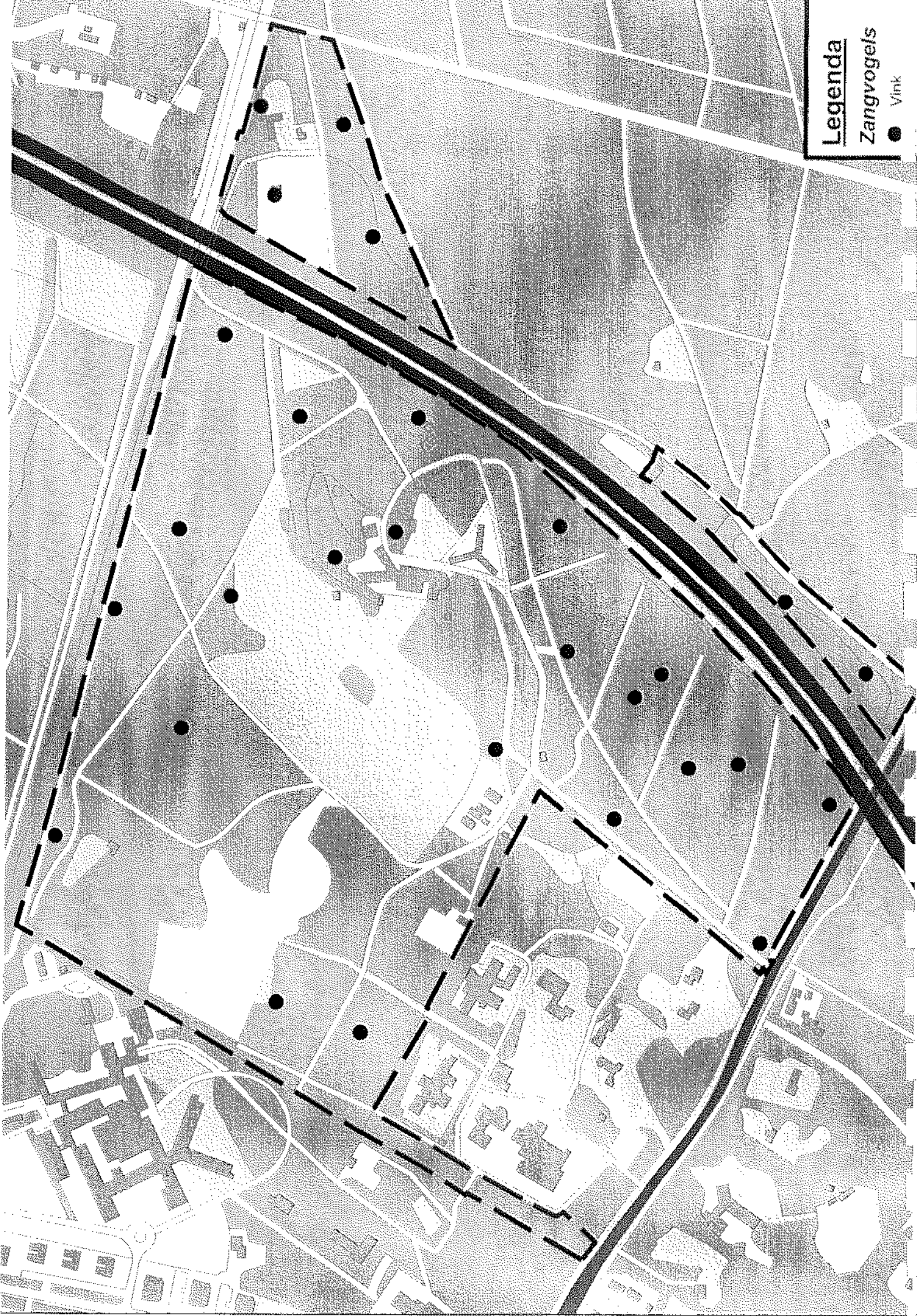
- Ekster
- Gaai
- ▲ Spreeuw
- ◆ Zwarte Kraai

Legenda

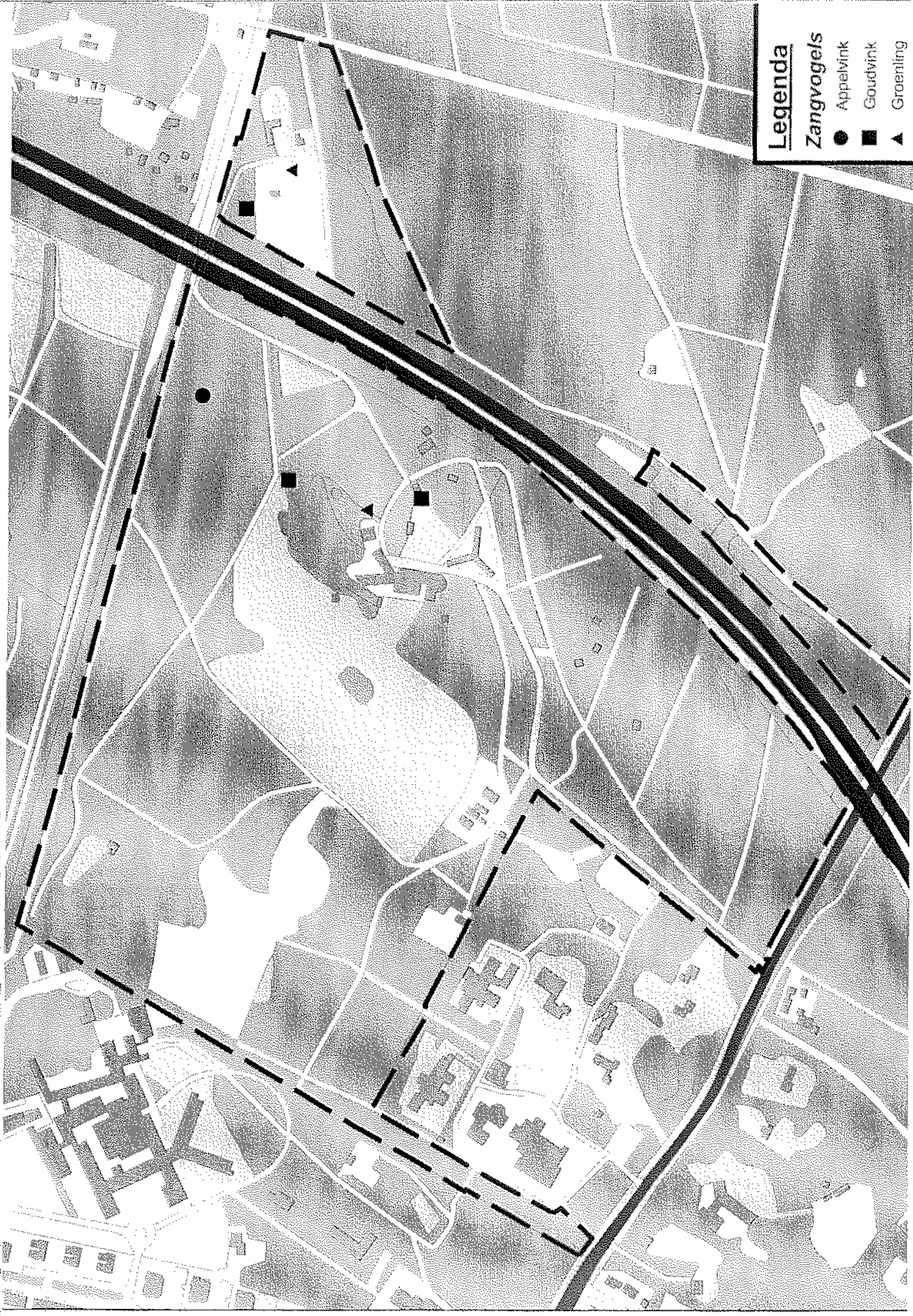
Zangvogels

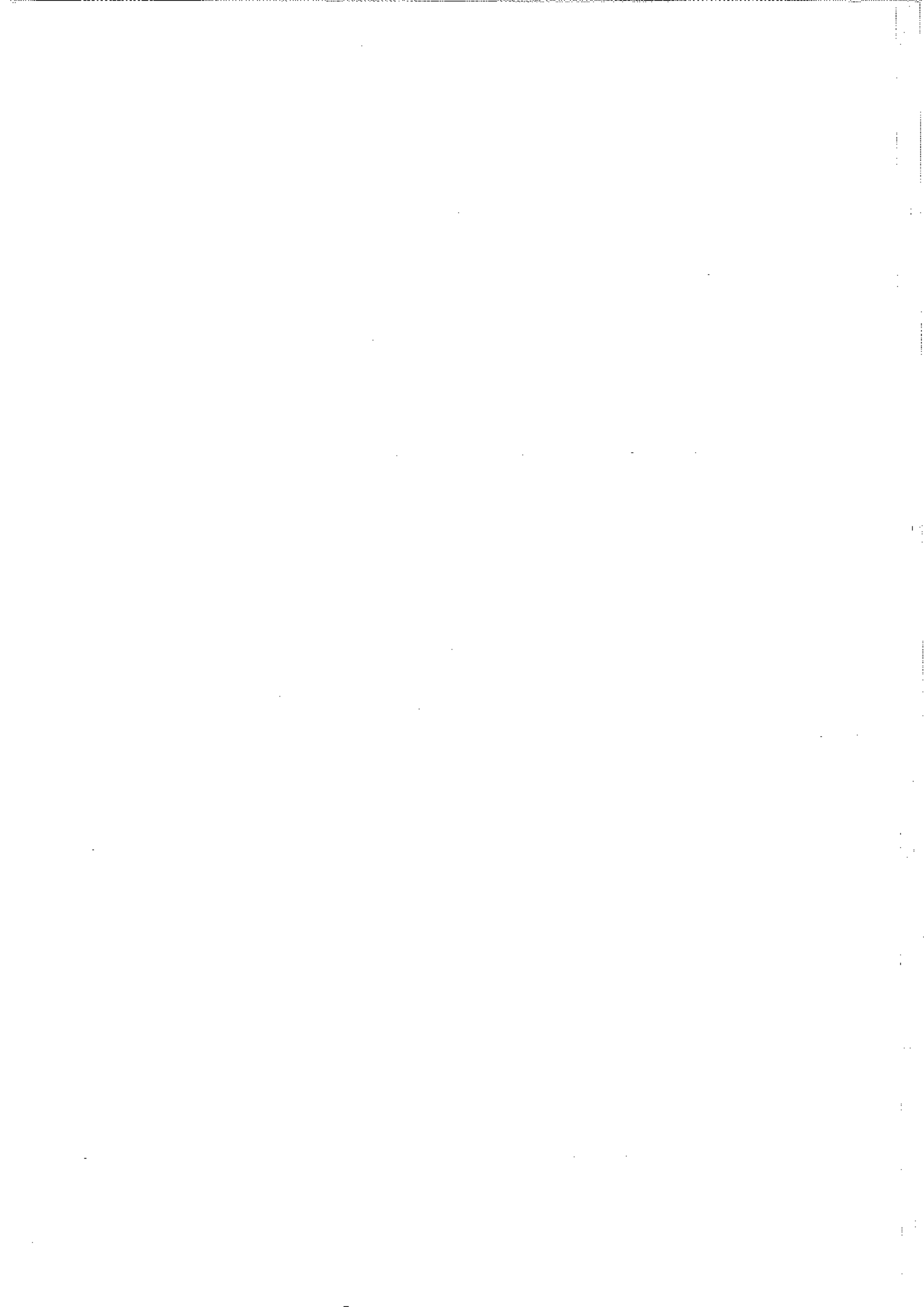
● Vink

Legenda

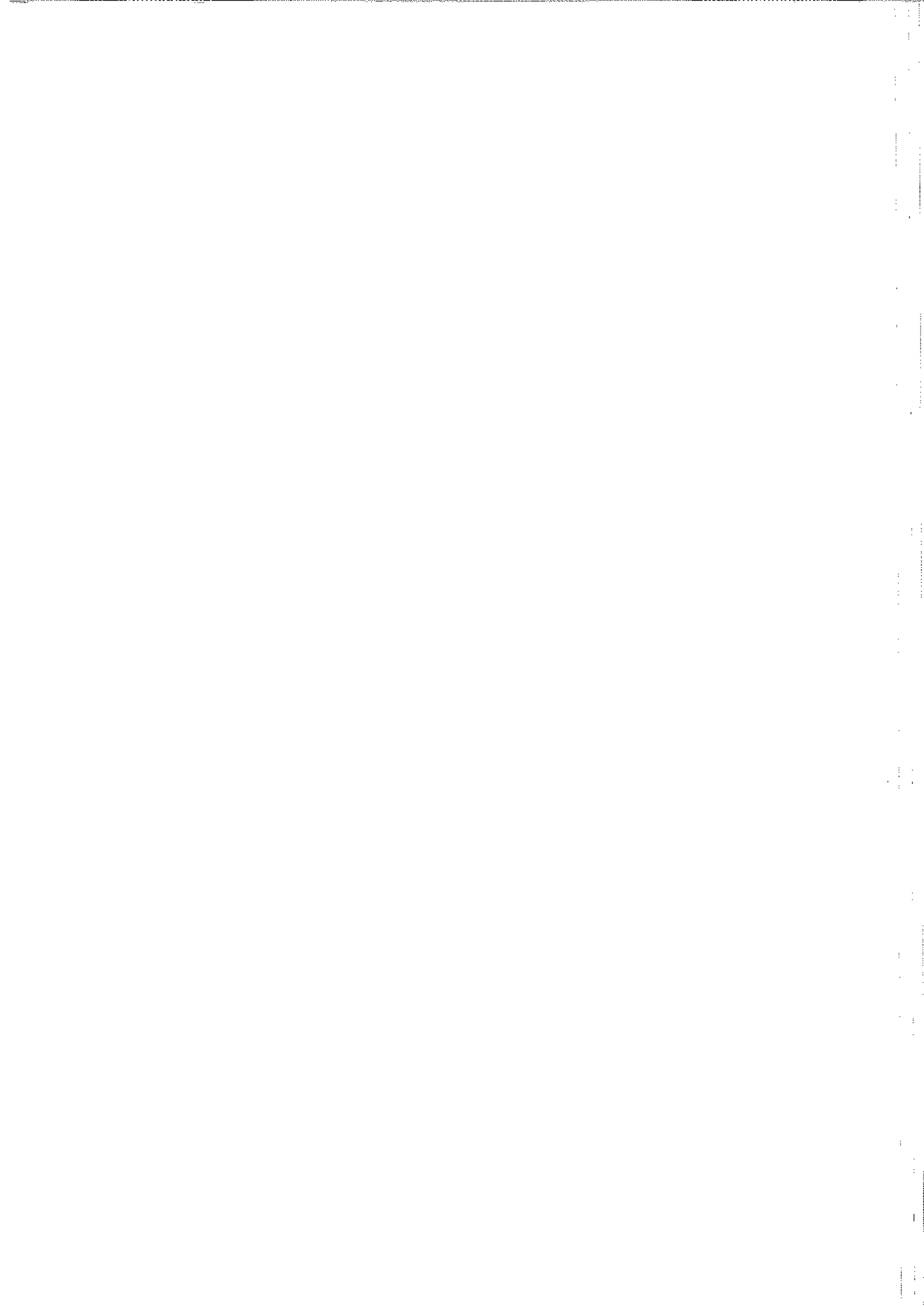
- Zangvogels**
- Appelvink
 - Goudvink
 - ▲ Groentling

BIJLAGE 2.

Bomen met kraamkolonies van vleermuizen.

Legenda

● Kraankolonie Vleermuizen

